

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
Факультет початкової освіти та філології
Кафедра педагогіки

**ЗАСАДИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ
В КОНТЕКСТІ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ
УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

*Матеріали
методичного семінару*

18 травня 2017 року

Хмельницький

УДК 37.014 / . 018.51.2 (477) (063)
ББК 74.489. 4 (4 Упр), 215.1
З-36

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (протокол № 7 від 21 червня 2017 року)

Рецензенти:

Галус Олександр Мар'янович – доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи (Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія);

Кім Галина Григорівна – кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв (Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського).

Засади розвитку української освіти в контексті Концепції Нової української школи : збірник тез доповідей методичного семінару (Хмельницький, 18 травня 2017 року). – Хмельницький : ХГПА, 2017. – 91 с.

Матеріали методичного семінару містять тези доповідей викладачів кафедри педагогіки Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії при обговоренні положень Концепції Нової української школи та перспектив її реалізації у навчально-виховному процесі загальноосвітнього навчального закладу та професійній підготовці учителів у вищій школі.

Розкрито мету та формулу Нової української школи; з'ясовано структурно-сутнісні зміни української школи; специфіку управління навчальним закладом за нових умов та визначено роль умотивованого учителя як агента змін.

Рекомендовано викладачам і студентам вищих педагогічних навчальних закладів, а також учителям шкіл.

Редакційна колегія: *голова* – **Шоробура І.М.**, ректор ХГПА, заслужений діяч науки і техніки України, дійсний член Академії наук вищої школи України, д. пед. н., професор; *заступник* – **Романишина Л.М.**, завідувач кафедри педагогіки ХГПА, д. пед. н., професор; *члени редколегії* – **Казакова Н.В.**, завідувач виробничої практики, к. пед. н., доцент; **Шквир О.Л.**, к. пед. н., доцент; **Цегельник Т.М.** – методист.

ЗМІСТ

Шоробура І.М. <i>Нова українська школа: виклики та перспективи.....</i>	4
Романишина Л.М. <i>Методологічні підходи до формування професійної компетентності майбутніх учителів початкової школи.....</i>	9
Шквир О.Л. <i>Необхідність змін в українській школі. Мета Нової української школи .....</i>	12
Казакова Н.В. <i>Формула Нової української школи.....</i>	14
Ткачук Н.С. <i>Ключові компетентності для майбутнього життя дитини.....</i>	21
Сівак Н.А. <i>Педагогіка партнерства.....</i>	29
Ящук І.П. <i>Проблема мотивації педагога в умовах реформування освіти.....</i>	32
Поляновська О.Р. <i>Вмотивований вчитель – агент змін.....</i>	36
Галасюк Н.О. <i>Особистісно орієнтована модель сучасної школи.....</i>	39
Тафінцева С.І. <i>Нова українська школа: впровадження гендерної рівності.....</i>	42
Чернюк С.В. <i>Виховання учнів на цінностях – умова для щасливого особистого життя та успішної взаємодії в суспільстві .....</i>	44
Біницька К.М. <i>Характеристика структури середньої школи відповідно до Проекту «Нова українська школа».....</i>	48
Крищук Б.С. <i>Автономія школи і якість освіти. Справедливе фінансування і рівний доступ.....</i>	51
Цавалюк Т.О. <i>Умови психологічного супроводу наступності в освіті молодших школярів.....</i>	54
Мельничук Р.А. <i>Позитивні та негативні сторони «Концепції нової школи».....</i>	56
Цегельник Т.М. <i>Інклюзивна освіта в контексті Нової української школи.....</i>	59
Моцна Т.А. <i>Оновлення системи загальної середньої освіти: порівняльний аспект.....</i>	61
Дунець О.М. <i>Формування особистості молодшого школяра на уроках духовності .....</i>	64
Казакова В.С. <i>Залучення громадських організацій, правоохоронців до профілактики правопорушень серед школярів.....</i>	67
Вовк В.П., Ярова М.В. <i>Особливості професійної адаптації молодих учителів до роботи в сучасній школі .....</i>	71
Рашина І.О. <i>Професійна підготовка сучасного вчителя в умовах становлення Нової української школи.....</i>	79
Сербіна-Лукасюк Л.П. <i>Педагогічна практика як засіб залучення студентів до педагогічної творчості.....</i>	81
Кондратюк І.П. <i>Компетентнісний підхід до формування особистості сучасного фахівця.....</i>	88

Шоробура Інна Михайлівна,
доктор педагогічних наук, професор,
ректор Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Нова школа – це школа партнерства не тільки учнів, учителів батьків, а й усього соціуму. Нова структура школи має створити умови для засвоєння учнями цінностей, нових знань і набуття компетентностей для життя. Одним з перспективних напрямків оновлення освіти, підготовки фахівця, який відповідає сучасним вимогам є компетентнісний підхід. Децентралізація та ефективне управління Новою школою надасть школі реальну автономію. Крім того Нова школа – це справедливий розподіл публічних коштів, який забезпечує рівний доступ усіх дітей до якісної освіти; це сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, освітян, батьків як в стінах навчального закладу, так і поза ними; це - творчий та відповідальний вчитель, який постійно працює над собою. Він уміє користуватись академічною свободою, яка надає можливість розробляти власні авторські навчальні програми, власноруч обирати підручники, методи, стратегії, способи і засоби навчання; активно виражати власну фахову думку. Майбутні учителі в обов'язковому порядку вивчатимуть особистісно-орієнтований та компетентнісний підходи до управління освітнім процесом, психологію групової динаміки тощо. У зв'язку з цим варто говорити про підготовку учителя до нової ролі – не як єдиного наставника та джерела знань, а як коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини. Такого учителя Концепція називає активним агентом змін Нової української школи.

У Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії проблема підготовки учителя для нової української школи постійно в зоні підвищеної уваги. Тому наш заклад готується до суттєвих змін у змісті та методах підготовки саме такого вчителя.

Зрозуміло, що нового учителя для нової школи може підготувати лише висококваліфікований викладач. А тому постійно відбувається стажування та підвищення кваліфікації наших викладачів у провідних вишах Європи та України, проводиться атестація науково-педагогічних кадрів, заслуховуються звіти кафедр і окремих науковців, здійснюється рейтинг викладачів тощо.

Концепція Нової української школи і шляхи її реалізації розглядалися на засіданнях Вченої ради академії і факультетів, у звіті ректора і методичних служб про роботу, на засіданнях методичних рад, засіданнях кафедр.

З метою ознайомлення професорсько-викладацького складу з інноваціями у сфері шкільної освіти в контексті Нової української школи проводяться різноманітні заходи: наукові конференції, вебінари, круглі столи, методичні семінари з залученням учителів - практиків та науковців.

У ході цих заходів викладачі ХГПА ознайомлюються з інноваціями, які прийдуть у реформовану Нову українську школу.

У першу чергу майбутній учитель має орієнтуватись у змісті шкільної освіти, в основі якого відповідні компетентності.

Зміст компетентностей викладено у «Концептуальних засадах реформування середньої освіти «Нова українська школа». В концептуальних засадах розкрито 10 ключових компетентностей нової української школи. Концепцією зазначено, що одним із завдань впровадження нової шкільної освіти є підвищення наукового і професійний рівня учителя початкової школи.

ХГПА має майже 100 літній досвід і традиції підготовки учителя молодшої школи. Факультетом початкової освіти випущено більше 10 тисяч спеціалістів, які успішно працюють в Академії педагогічних наук НАПН України, науково-дослідних установах України, директорами шкіл, керівниками освітніх закладів, вчителями початкової школи.

В рамках обговорення Концепції Нової школи, у академії відбувся науково-методичний семінар на тему «Розвантаження та оновлення програм початкової школи» з метою ознайомлення та обговорення проблеми

модернізації програм для 1-4 класів, які застосовуються в початковій школі з 1 вересня 2016-17 навчального року.

Проведено науково-методичний семінар «Компетентнісний підхід: основні поняття та місце в освітньому процесі» з метою ознайомлення та обговорення проблеми вдосконалення системи освіти шляхом впровадження компетентнісного підходу.

На семінарах інституту кураторства розглянуто питання «Роль куратора групи у професійній підготовці майбутнього учителя для Нової української школи».

Крім того, проведено презентацію спеціальностей Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії у світлі вимог нової української школи.

Колектив факультету початкової освіти та філології здійснює обґрунтування, розробку та впровадження змісту педагогічних умов і шляхів ступеневої освіти, гуманізації навчально-виховного процесу Нової національної школи сучасними інноваційними особистісно орієнтованими технологіями. В контексті затвердження концепції «Нова школа: простір освітніх можливостей» ведеться робота щодо вироблення нових підходів до методики навчання, добору дидактичних засобів, покращення мотивації та до особистісного професійного зростання майбутніх учителів.

Науково-педагогічні працівники та студенти постійно працюють над наскрізним застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі початкової школи. З цією метою активно та системно відбувається запровадження інформаційно-комунікаційних технологій в навчальний процес і охоплює всі види діяльності. Для розширення практичних умінь та навичок кафедрами факультету проводяться олімпіади студентів, конференції, круглі столи, семінари, стажування. Це розширює можливості майбутніх учителів початкових класів, оптимізує освітні процеси, сприяє успішному формуванню технологічної компетенції.

Викладачі та студенти факультету – учасники та переможці науково-практичних конференцій, міжнародних, всеукраїнських, волонтерських

проектів, конкурсів наукових робіт, олімпіад (Польща, Чехія, Німеччина, Великобританія, Франція).

На факультеті початкової освіти та філології з 1 вересня проведено: 1 всеукраїнську, 5 міжвузівських науково-практичних конференцій та семінарів. 22 березня 2017 року проведено Міжвузівську науково-практичну конференцію на тему: «Проблеми початкової освіти: науковий пошук студентів». На конференції обговорювалася Нова українська початкова школа, особлива увага приділялась компетентісному підходу у навчально-виховному процесі початкової школи, створенню виховного середовища, врахуванню психологічних особливостей та удосконаленню підготовки майбутніх учителів початкової школи за нових умов.

Одним із векторів, де вивчаються і опрацьовуються нові засади концепції Нової Української школи є Регіональна лабораторія професійної ступеневої підготовки педагогів початкової ланки освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України; Регіональна лабораторія проблем філософії освіти Інституту вищої освіти НАПН України; Лабораторія педагогічної спадщини В.О.Сухомлинського; Лабораторія Гуманної педагогіки; Лабораторія науково-педагогічної спадщини М.М. Дарманського; Центр дослідження історії освіти на Поділлі.

У академії студенти виконують дипломні та курсові роботи, в яких розглянуто проблеми нової сучасної школи, засади та перспективи її розвитку.

Особливе значення ми надаємо самостійній роботі студентів.

У системі підготовки майбутніх учителів велику роль відіграє педагогічна практика. Вона сприяє тому, що студенти здатні побудувати власну траєкторію професійного розвитку, готові до варіативної поведінки в педагогічній діяльності. Саме в процесі практики формується конкурентоздатний, високоінтелектуальний, інноваційний фахівець. Особливого значення в підготовці майбутніх педагогів набуває симбіоз фундаментальної освіти, засвоєння наукових основ професійної діяльності та практичного оволодіння нею.

Співпраця, інтеграція між вищим навчальним закладом і загальноосвітньою школою дозволить вишам не лише випускати необхідних освіті фахівців, але й школа надасть їм робоче місце, знаючи, що вони мають необхідні компетенції, важливі для роботи в новій школі.

Вагомий внесок у морально-духовний розвиток студентів та національно-патріотичне виховання вносить поза аудиторна робота факультетів, кафедр, циклових комісій. Регулярні заняття в гуртках, художніх колективах та клубах за інтересами не лише створюють сприятливі умови для розвитку у творчо обдарованої молоді її професійних і моральних якостей, а також сприяють набуттю нею певного соціального досвіду. Велику роль у вихованні студентської молоді відіграють органи студентського самоврядування.

В академії діє понад 50 гуртків та клубів. В Клубі професійного зростання, Професійної майстерності, Психологічній лабораторії, «Азбуці практичної психології», «Педагогічній креативності», «Цікавій математиці» та багато інших особлива увага приділена обговоренню Концепції навчання та виховання на засадах Нової Української школи.

У Концепції Нової української школи постійно присутній образ нового учителя - провідника української духовності та культури. А навчальний процес у такій школі – це наскрізний процес виховання, який формує цінності і компетентності. Тому метою виховної роботи зі студентами академії є формування особистості майбутнього українського вчителя, представника української національної еліти, провідника національної ідеї, здатного творчо, активно, відповідально впливати на навчально-виховний процес в школі.

Сьогодні ми ініціюємо розробку нової концепції підготовки сучасного вчителя до роботи у новій школі.

Цінуючи сучасне, рішуче ідучи у майбутнє, колектив ХГПА глибоко усвідомлює та докладає максимум зусиль до реалізації завдань Концепції Нової української школи, створення умов для самореалізації студентів та підготовки їх до самостійної, успішної професійної діяльності.

Романишина Людмила Михайлівна,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Нині в наукових працях все більше уваги приділяється методологічним засадам підготовки фахівців. Не є виключенням майбутні вчителі початкової школи. Методологічні підходи є зв'язуючою ланкою між філософією і фаховими дисциплінами. На основі педагогічних концепцій визначаються методи і принципи пізнання, які мають найбільш суттєве значення для підготовки майбутніх учителів. Серед загальнонаукових підходів, які використовувалися у підготовці майбутніх учителів, ми обрали: гносеологічний, особистісно орієнтований, діяльнісний, акмеологічний, аксіологічний, інтегративний і праксеологічний.

Гносеологічний підхід передбачає дію процесу пізнання з врахуванням підстав для розгляду результатів цього процесу, що стосується дійсного стану речей. Використання гносеологічного підходу у формуванні професійної компетентності майбутніх учителів початкової школи сприяє використанню у викладанні сучасних методів пізнання: ґрунтовний аналіз сутності дефініцій дослідження, використання інноваційних технологій, умінь порівнювати подібності та відмінності в особливостях традиційної та інноваційної технологій підготовки студентів, визначення шляхів удосконалення навчального процесу.

У сучасному освітньому просторі все більше уваги приділяється особистості, її потребам і запитам. Тому в навчальному процесі використовується *особистісно орієнтований підхід*. Формування професійної компетентності вчителя багато в чому залежить від сформованості

особистісних педагогічних якостей і здібностей. Серед педагогічних якостей на першому місці розміщують такі, як: педагогічний такт, педагогічна майстерність, вміння знаходити спільну мову з учнями і колегами, творчість. А цьому студентів потрібно навчати. І навчити цьому може тільки той викладач, який сам володіє цими якостями. В цьому полягає значення особистісно орієнтованого підходу. Найкращий ефект одержали при поєднанні особистісно орієнтованого і гносеологічного підходів, оскільки вони доповнюють один одного.

При формуванні професійної компетентності майбутнього фахівця суттєву роль відіграє стан розвитку його індивідуальності. Тому позитивне значення мають принципи індивідуалізації і диференціації. Поряд з особистісно орієнтованим підходом подальшого розвитку і удосконалення набувають ці два принципи.

Одним з найбільш вживаних підходів є діяльнісний. Усі технології, включаючи і традиційну, базуються на цьому підході. Адже, сама професійна підготовка майбутніх учителів є сукупністю взаємної діяльності викладача і студентів, особливо при переході на суб'єкт – суб'єктні відносини. Діяльнісний підхід у зазначеному процесі забезпечує ефективність навчання і рівень знань.

Аксіологічний підхід ґрунтується на філософських засадах моральності, етичності, культурних цінностях, що визначають напрями і мотивацію людського життя, діяльності, вчинків. Особливості аксіологічного підходу у формуванні професійної компетентності майбутніх учителів початкової школи полягають у розумінні значення професії вчителя початкової школи, в усвідомленні ними, що в становленні дитини, як майбутнього фахівця, значна роль відведена саме вчителю початкової школи.

Акмеологічний підхід характеризується як вища точка, зрілість, найкраща пора, вершина чогось. В його основу покладено інтеграцію науки *акмеології*, що вивчає феноменологію, закономірності, механізми розвитку особистості в період її найвищої професійної зрілості, тобто вивчає професіоналізм як вищий ступінь розвитку особистості.

Реалізація акмеологічного підходу базується на засадах фундаментальної освіти, з врахуванням філософського, психологічного, педагогічного напрямів (ті, що є самими можливими для вчителів). Акмеологічний підхід виконує роль стимулятора в навчанні, оскільки рух до акме (вершини на даному відрізку часу) заохочує студентів до навчання, на досягнення запланованої вершини..

Праксеологічний підхід займає все більше місце у наукових дослідженнях учених. Його популярність пояснюється тим, що одним із недоліків сучасної освіти в Україні є недостатня практична підготовка випускників вищих навчальних закладів. Причин цьому є багато, але їх потрібно усувати. Сприяє цьому праксеологічний підхід. Основою практичної підготовки є праксеологічна спрямованість формування професійної компетентності майбутніх учителів. У довідниках з філософії праксеологія пов'язується з соціологією й у контексті соціологічних досліджень різні дії чи їх сукупність розглядаються в аспекті їх ефективності.

З педагогічної точки зору праксеологія полягає в практичному дослідженні різних трудових навичок і прийомів, розробці рекомендацій практичного характеру.

Перевагою праксеологічного підходу проти інших є те, що дослідники пов'язують його з економічною галуззю і це розширює сферу його впливу на соціум. Шляхом використання праксеологічного підходу підкреслюється функціональність і результативність виконання певних дій і досягнення визначених цілей. Оскільки результатами є дії, вони зв'язані одна з другою і виконуються послідовно, забезпечуючи кінцевий практичний результат. У цьому і полягає значення праксеологічного підходу.

Інтегративний підхід до навчального процесу сформував у майбутніх учителів потребу розв'язання комплексної проблеми в сучасній науці та навчальному процесі, забезпечив засвоєння системи знань і методів.

Шквир Оксана Леонідівна
*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії*

НЕОБХІДНІСТЬ ЗМІН В УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ. МЕТА НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Основні причини необхідності кардинальних змін у школі:

1. Перевантаження предметами і навчальним матеріалом.

За експертними прогнозами у 2020 році найбільш затребуваними на ринку праці будуть вміння навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі.

Українська школа не готує до цього, оскільки «знаннева» парадигма залишається пріоритетною. Як і 10, 20, 50 років тому пересічений український школяр отримує в школі суму знань. За останні роки ця сума дуже збільшилася, як і значно зріс загальний інформаційний потік у світі.

Наслідки перевантаження учнів:

- погіршення стану здоров'я дітей. Сьогодні збільшилась кількість школярів із порушенням постави, зору, серцево-судинної системи, нервово-психічного здоров'я (за статистикою тільки кожна 4 дитина початкової школи є здоровою). Психологи зазначають, що перевантаження є також причиною збільшення агресії серед дітей;

- погіршення мотивації до навчання в учнів через перевтому. У дітей немає часу для відпочинку, для розвитку індивідуальних здібностей, улюблених занять;

- негативне ставлення соціуму (батьків учнів) до навчально-виховного процесу у школі.

2. Невміння школярів застосовувати набуті знання у житті.

Спосіб навчання в українській школі не мотивує дітей до навчання. Матеріал підручників затеоретизований, переобтяжений фактологічним матеріалом.

Учні спроможні лише відтворювати знання, проте часто не отримують вміння застосовувати їх для вирішення життєвих проблем.

Недостатній зв'язок теорії з життям дитини, вивчення значної кількості зайвої інформації, яка не потрібна буде дитині в її дорослому житті.

Українська школа не готує до успішної самореалізації в житті.

3. Відсутність у вчителів справжньої мотивації до особистісного та професійного зростання.

Учитель має бути дослідником: здійснювати пошук ефективних і водночас здоров'язберігаючих педагогічних технологій. Однак сучасні учителі використовують переважно застарілі дидактичні засоби.

Сьогодні збільшується цифровий розрив між учителем і учнем. Багато педагогів ще не вміють досліджувати проблеми за допомогою сучасних засобів, працювати з великими масивами даних, робити і презентувати висновки, спільно працювати он-лайн у навчальних та наукових проектах тощо.

Їх деморалізує низький соціальний статус та рівень оплати праці.

4. Складна соціально-політична ситуація в країні.

Військові події в нашій країні (з 2014 р.) вказують на необхідність посилення уваги виховній роботі у школі: формуванню загальнолюдських цінностей, національної свідомості, патріотичних почуттів, активної громадської позиції.

5. Прагнення України до інтеграції в світове освітнє товариство.

Отже, українській школі потрібна докорінна реформа.

Потужну державу і конкурентну економіку забезпечить згуртована спільнота творчих людей, відповідальних громадян, активних і підприємливих. Саме таких повинна готувати українська школа .

Випускник нової української школи – це

1. Цілісна особистість, усебічно розвинена, здатна до критичного мислення.

2. Патріот з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і здатний приймати відповідальні рішення.

3. Інноватор, здатний змінювати навколишній світ, розвивати економіку, конкурувати на ринку праці, вчитися впродовж життя.

К.Д. Ушинський зазначав: «Особистість виховується особистістю». Тому мета Нової української школи має стати метою діяльності вищих педагогічних навчальних закладах.

Казакова Наталія Вікторівна,
*кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач виробничої практики
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії*

ФОРМУЛА НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Чому потрібні зміни в українській школі?

На сьогоднішній день значним недоліком української шкільної освіти є її орієнтованість на отримання теоретичних знань, успішне складання різноманітних видів контролю і перевірки якості знань, умінь і навичок, але аж ніяк не практичне застосування їх на практиці. За останні 50 років зміст основних предметів шкільної програми не зазнав значних змін, хоча кількість інформації збільшується у геометричній прогресії. Учні орієнтовані на відтворення незначних фрагментів хаотичних знань, але аж ніяк не на застосування їх для вирішення проблемних ситуацій. Підручники і навчальні посібники переповнені теорією, необхідні дані втрачають значимість через надмірність інформації. Методи і засоби навчання абсолютно не мотивують учнів до отримання знань.

Не отримує підтримки педагогічна галузь також і від державних органів. Соціальний статус, заробітна платня, відсутність належної, гідної винагороди деморалізує педагогічних працівників, знищує мотивацію до особистісного та професійного росту. Значну роль відіграє і розрив між поколіннями: надмірна інформатизація і технологізація молодого, та недостатня – у старшого.

Відсутність належного фінансування педагогічної галузі посилює дискримінацію у отриманні знань за матеріальним статусом.

Зважаючи на все вищесказане, можна сміливо заявити – українській освіті потрібні зміни, реформи, що дозволять перетворити школу на потужну, актуальну, достовірну, мобільну платформу для успішного старту молодих громадян України.

У Концепції Нової української школи говориться, що в Україні, як і у всьому світі, набирає ваги так зване покоління Y, або «діти тисячоліття», які народилися між 1990 і 2000 роками. Їхні погляди, спосіб життя кардинально відрізняються від старших поколінь. Для них немає чіткого розмежування між роботою, навчанням і відпочинком. Робота не обов'язково має бути серйозною і нудною. Життя для них – це гармонія між зароблянням коштів, пізнанням нового, самовдосконаленням, грою та розвагою.

На підході покоління Z, які у 2016 році вперше пішли до школи діти, які народилися в 2010 році. Тому ми маємо запропонувати майбутнім поколінням українців *школу, яка буде для них сучасною, стане школою радості, а не буде місцем боротьби, а іноді місцем нудьги, муки чи страху.*

Що ж потрібно для цього зробити?

У Концепції Нової школи пропонується ***формула Нової української школи*** складається з ***8 ключових компонентів:***

1. Новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, необхідних для успішної самореалізації в суспільстві.

В останні роки у світі (США, Велика Британія, Франція, Німеччина та ін.) і в Україні активно досліджується *компетентнісний підхід*, який узгоджується з фундаментальними цілями освіти (ЮНЕСКО):

- навчати здобувати знання (учити вчитися);
- працювати та заробляти (навчання для праці);
- жити (навчання для здорового, цікавого, гідного життя);
- жити разом (навчання для спільного життя).

Рада Європи, визначила 5 ключових компетентностей, якими мають володіти молоді європейці:

- політичні та соціальні компетентності;
- компетентності, пов'язані з життям у багатокультурному суспільстві;
- компетентності, що стосуються володіння усним та письмовим спілкуванням;
- компетентності, пов'язані з розвитком інформаційного суспільства;
- здатність вчитися протягом життя.

Виходячи з цього, у Новій українській школі сформульовано 10 ключових компетентностей, які потрібно сформувати в учнів:

- спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами;
- спілкування іноземними мовами;
- математична компетентність;
- основні компетентності у природничих науках і технологіях;
- інформаційно-цифрова компетентність;
- уміння вчитися впродовж життя;
- ініціативність і підприємливість;
- соціальна та громадянська компетентності;
- обізнаність та самовираження у сфері культури;
- екологічна грамотність і здорове життя.

2. Умотивований учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно.

XXI століття – це вік конкуренції розумів і творчих здібностей. Тому велінням часу є розвиток творчого потенціалу учителів.

Творчій людині притаманні такі якості:

- вона бачить проблему, може її сформулювати, поставити запитання;

- самостійно визначає шляхи пошуку відповіді на це запитання;
- яскраво переживає момент шукання рішення – пізнає «страждання творчості»;
- має сильну мотивацію стосовно розв'язання проблеми: усвідомлює цінність, життєвий смисл її вирішення, значущість можливих результатів (навіть під час сну може шукати відповідь);
- не лише одержує новий унікальний результат, а й сам процес його досягнення характеризується новизною і своєрідністю.

К. Роджерс пише: «Творча особистість – це вільна особистість, здатна бути сама собою, чути своє «Я». *Учителям треба вміти ставити питання, шукати відповіді, міркувати* – і проблема неодмінно вирішиться, адже цьому допомагатиме також інтуїція. Творчі люди відрізняються від людей, здатних лише працювати за алгоритмом, засвоювати готові знання і виконувати звичну, добре налагоджену роботу, багатством внутрішніх переживань, їхньою тонкістю і глибиною. Високий розвиток емоційної сфери, в свою чергу, допомагає таким людям у складних ситуаціях звертатися до образів підсвідомості (інтуїції) та черпати з неї рішення поставлених завдань.

Проте ми повинні пам'ятати, що не можна примусити учителя творити, якщо він сам не хоче цього. Східна мудрість звучить: «Осла, якого не мучить спрага, не напоїш водою...». Заважають учителям формувати компоненти творчості такі вади його особистості: слабка мотивація професійної діяльності, негативна «Я-концепція», конформізм, відсутність самодисципліни тощо. Ці якості можуть бути також причиною неуспішності і учителя, і неефективності навчання учнів. Тому учитель має бути умотивований.

3. Наскрізний процес виховання, який формує цінності.

Світ людського буття – це насамперед світ цінностей. Цінність – це блага, за допомогою яких можна задовольнити реальну, розумну, позитивну потребу індивіда.

Варто визначити такі *групи цінностей (вартостей), які необхідно формувати в учнів Нової української школи:*

- абсолютні вічні, які мають універсальне значення, загальнолюдський характер і необмежену сферу застосування (доброта, чесність, любов, справедливість, гідність, мудрість, свобода, правда тощо);
- національні (патріотизм, почуття національної гідності, державотворчі прагнення, історична пам'ять, прагнення до національної єдності тощо);
- громадянські (визнання права і свободи людини, обов'язки перед іншими людьми, ідеї соціальної гармонії, повагу до законів тощо);
- сімейні (подружня вірність, піклування про дітей та інших членів сім'ї, оберігання пам'яті предків тощо);
- цінності особистого життя.

Цінність висвітлює те, заради чого діє людина, чому вона присвячує свою діяльність. Обираючи ту чи іншу цінність, людина тим самим формує свого роду довгостроковий план своєї поведінки й діяльності, визначає тривку смислову перспективу останньої.

4. Децентралізація та ефективне управління, що надасть школі реальну автономію.

Щодо управління, то директором школи має не адміністратор, який лише керує, а управлінець, який вміє підкорятися.

Прикладом ідеального управлінця можна вважати Імператора, з яким спілкувався Маленький Принц, герой однойменного твору французького письменника Екзюпері. Цей Імператор не без підстав вважав, що у нього необмежена влада над усім. Маленький Принц попросив його наказати Сонцю зайти. Він відмовився віддати таке розпорядження, тонко підмітивши, що ще не з'явилися умови для виконання такого розпорядження. І якщо Сонце його не виконає, воно не буде винне в його невиконанні, а буде винен він, Імператор. Але коли з'являться для цього умови, він віддасть наказ і переконаний, що його наказ буде виконано без заперечень і негайно.

Труднощі процесу управління полягають у тому, що управлінцю доводиться брати відповідальність за невдачу тільки на себе. Тому було б добре, якщо б сучасні директори шкіл, якщо їх підлеглі не виконали його

розпорядження, за це несли відповідальність. Для цього потрібно добре знати свої кадри і не давати розпорядження тим співробітникам, які не можуть їх виконати.

Це стосується і учителів, якщо я погано викладаю предмет і учні мене не слухають, то несу відповідальність за це я. На мою думку, учителям варто назавжди забути також про девіз адміністрування «Боїться – значить, поважає». Майбутнє за директорами і учителями, які є управлінцями, а не адміністраторами.

Адміністрування має ряд переваг: швидкість виконання, відсутність заперечень і відчуття власної сили і значущості. Можна не думати, чи не підбирати потрібних слів. Але тільки потрібно пам'ятати, що адміністрування завжди викликає опір, іноді неусвідомлюваний. Нерідко директору доводиться вдаватися до примусу, придушувати ініціативу, керівник не отримує зворотного зв'язку від підлеглих і раз у раз виявляється дезінформованим. Може розвинутися нашіптування. У колективі обов'язково йтимуть плітки. В глибині колективу буде назрівати бунт. Директори адміністратори на рівних спілкуватися не вміють, це призводить часто до самотності. Отже, адміністратори є нещасними людьми, які і породжують нещастя.

5. Педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками.

У Новій школі педагогіка партнерства у ході спілкування, взаємодії та співпраці між учителем, учнем і батьками передбачає врахування таких *принципів*, як:

- повага до особистості;
- доброзичливість і позитивне ставлення;
- довіра у відносинах, стосунках;
- діалог - взаємодія - взаємоповага;
- розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків);

- принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей).

Учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними й зацікавленими співниками, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат.

6. Орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, дитиноцентризм.

Хочу згадати золоте правило педагогіки, яке проголошує наступне: діти добре вчать той предмет, який викладає улюблений учитель. Якщо говорити про сучасних учителів, то чи люблять їх школярі? На жаль, не завжди. Чому так відбувається?

Причина, вважаю, в тому, що те, чому вчать школярів, не тісно пов'язане з сучасними безпосередніми потребами учнів, а відповідно, учням нецікаво і навчання є не зовсім ефективним. Вчитель, за словами Цицерона, має виконати три завдання: навчити слухати, приносити їм насолоду і повести за собою.

Для цього важливо, щоб концепція виховання і навчання носила дитиноцентричний характер.

Дитиноцентризм – це забезпечення процесу навчання і виховання кожної дитини на основі розвитку її природних здібностей.

Як зазначає Кремень В.Г. варто не формувати дитину під власні копії чи батьком, чи то матір'ю, чи то державою чи кимось іншим, а розпізнати її єство і плекати особистість на його основі. Виходячи з цього, до професійних вимог до педагога варто віднести: насамперед, це знання дитини, її природи, емоційної та морально-духовної сфер.

А дитина хоче, щоб її приймали, розуміли, допомагали, любили, сприяли і раділи успіхові, розвивали кращі моральні якості. Це і є формула гуманістичної освіти. Тому головне завдання Нової української школи – не вкласти в дитину максимум знань, а навчити її оперативно отримувати інформацію, яка потрібна буде їй у кожній конкретній ситуації, виховати її з інноваційним типом мислення, культури.

7. Нова структура школи, яка дозволяє добре засвоїти новий зміст і набуті компетентності для життя.

8. Справедливий розподіл публічних коштів, який забезпечує рівний доступ усіх дітей до якісної освіти.

Для того, щоб впровадити формулу Нової української школи, вчитель має бути успішним! Справжній успіх – це особистісний і професійний ріст. Його потрібно досягати, турбуючись про душу, а також з любов'ю робити свою справу, отримувати радість і бути щасливим від того, що робиш.

Адже виховують не слова, а вчинки. Тому, якщо ми хочемо, щоб наші діти були щасливими, треба самим учителям стати щасливими. Дитині потрібно показати щастя, а не розповідати про нього.

Світ після нас має стати кращим, коли:

- вірити в те, що робимо;
- робити те, що розуміємо;
- все, що можна, перетворити в гру;
- праця і гра невіддільні одне від одного!

Ткачук Неля Станіславівна,
викладач-методист кафедри педагогіки
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

КЛЮЧОВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДЛЯ МАЙБУТНЬОГО ЖИТТЯ ДИТИНИ

У вітчизняній педагогічній літературі уживаються і поняття «компетенція» («компетенції», «групи компетенцій»), і поняття «компетентність» («групи компетентностей»). Наприклад, поруч зустрічаємо вжиті в однаковому смислі терміни «комунікативна, мовленнєва, мовна компетенція», і «формування життєвої і соціальної компетентності». Тлумачний словник подає вельми схожі трактування цих загальних понять.

Компетенція – 1) добра обізнаність із чим-небудь; 2) коло повноважень якої-небудь організації установи чи особи.

Компетентність – властивість від *компетентний*.

Компетентний – 1) який має достатні знання в якій-небудь галузі, який з чим-небудь добре обізнаний, тямущий; який ґрунтується на знанні, кваліфікований; 2) який має певні повноваження, повноправний, повновладний.

Ця схожість не є випадковою, адже ці поняття походять з одного джерела: з латини *competentia* – узгодженість, відповідність, а *competo* – повідати, бути годящим, здатним [3]. І щоб не виникали «труднощі кладу», слід розвести ці поняття, враховуючи вітчизняні мовні стереотипи. Поняття «компетенція» традиційно вживається у значенні «коло повноважень», «компетентність» же пов'язується з обізнаністю, авторитетністю, кваліфікованістю. Тому доцільно в педагогічному сенсі користуватись саме терміном «компетентність».

Проблеми перекладу є властивими для досвіду розробки цієї проблеми і російськими вченими. Так, А. Хуторської [7] пропонує також розвести ці поняття, використовувати їх паралельно, але вкладаючи в них різний смисл:

Компетенція – це сукупність взаємопов'язаних якостей особистості її знань, умінь, навичок, способів діяльності, які є заданими до відповідного кола предметів і процесів та необхідними для якісної продуктивної дії по відношенню до них.

Компетентність – це володіння людиною відповідною компетенцією, що містить її особистісне ставлення до предмета діяльності.

Тобто, компетенцію, за А. Хуторським, слід розуміти як задану вимогу, норму освітньої підготовки учня, а компетентність – як його реально сформовані особистісні якості та мінімальний досвід діяльності.

Найхарактернішими ознаками ключових компетенцій вважаються:

- поліфункціональність (дозволяють розв'язувати широке коло особистісно і соціально значущих задач і проблем);

- міждисциплінарність (застосовуються не тільки в освітньо-виховному процесі, але і в позашкільній діяльності, в сім'ї тощо);

- багатокomпонентність;

- спрямованість на розвиток критичного мислення, рефлексії, визначення власної позиції (самовизначення), поєднання особистісного і соціального;

- ситуативність виявлення (Бібік Н.М., Овчарук О., Пометун О.І.).

Більшість українських вчених за основу розроблення ключових компетенцій схильні взяти принцип відповідності їх сферам суспільного життя, в яких особистість може успішно актуалізуватися і реалізувати себе завдяки володінню відповідними компетентностями [1].

До ключових компетенцій, які пропонуються для початкової ланки освіти, відносять: *уміння вчитися, громадянська, загальнокультурна, інформаційно-комунікативна, здоров'язберігаюча, соціальна.*

Отже, компетентність - це володіння учнем компетенцією, що поєднується з його особистісним ставленням до неї і до предмета діяльності. І вирізняють такі компетентності молодших школярів:

- *навчальна* (вміння здобувати інформацію з різноманітних джерел різними способами, виділяти головне, аналізувати, оцінювати, використовувати на практиці; складати алгоритм навчальної діяльності; здійснювати навчальну діяльність у взаємодії; прогнозувати результат такої діяльності, докладати зусилля до його досягнення; формулювати, висловлювати, доводити власну думку; здатність навчатися протягом усього життя, підвищувати професійний рівень);

- *здоров'язберігаюча компетентність* (здатність зберігати фізичне, соціальне, психічне та духовне здоров'я – своє та інших людей);

- соціальна компетентність (здатність до співробітництва в групі та команді, мобільність, уміння адаптуватись і визначати особисті цілі та виконувати різні ролі й функції в колективі, планувати, розробляти й реалізовувати соціальні проекти індивідуальних і колективних дій; уміння визначати й реалізовувати мету комунікації в залежності від обставин; підтримувати взаємини; розв'язувати проблеми в різних життєвих ситуаціях);

- **загальнокультурна компетентність** (спроможність аналізувати й оцінювати досягнення національної, європейської та світової науки й культури, орієнтуватися в культурному й духовному контексті сучасного суспільства; знати рідну й іноземні мови, інтерактивно їх використовувати; опанувати моделі толерантної поведінки, створювати умови для конструктивної співпраці в умовах культурних, мовних і релігійних відмінностей між людьми та народами; застосовувати методи самовиховання, орієнтовані на систему загальнолюдських цінностей);

- **компетентність щодо інформаційних і комунікативних технологій** (уміння використовувати джерела інформації, зокрема ІКТ, для власного розвитку, технічна компетентність, уміння раціонально використовувати комп'ютер для пошуку, опрацювання й систематизації, зберігання й передавання інформації, оперувати технологіями та знаннями, що задовольняють потреби інформаційного суспільства);

- **громадянська компетентність** (здатність орієнтуватися в проблемах суспільно-політичного життя, здійснювати захист своїх громадянських прав та інтересів; взаємодіяти з органами державної влади на користь собі й суспільству);

- **підприємницька компетентність** (співвідносити власні економічні інтереси з наявними матеріальними, трудовими й природними ресурсами, інтересами інших людей та суспільства; бути готовим активно діяти, організовувати власну трудову й підприємницьку діяльність і працю колективу; змінюватись і пристосовуватись до нових потреб ринку праці; оцінювати власні професійні можливості та здібності; складати й реалізувати плани підприємницької діяльності, приймати економічно обґрунтовані рішення;) [4].

За визначенням учених, кожна ключова компетентність – це об'єктивна категорія, що фіксує суспільно визначений комплекс певного рівня знань, умінь, навичок, ставлень, які можна застосувати в широкій сфері діяльності людини. Вона є інтегративною характеристикою якості навчання учнів,

пов'язаною із здатністю цільового, осмисленого застосування комплексу знань, умінь, навичок, способів діяльності щодо міжпредметного кола проблем.

Так у документі – Концептуальні засади реформування середньої освіти «Нова українська школа» наголошується: «...школа – це, в першу чергу, комфорт психологічний і певною мірою, побутовий.»

Нові освітні стандарти будуть ґрунтуватися на «Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей ціложиттєвої освіти» (18.12.2006), але не обмежуватимуться ними.

Сучасний світ складний. Дитині недостатньо дати лише знання. Ще необхідно навчити користуватися ними. Знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними установками учня, формують його життєві компетентності, необхідні для успішної самореалізації житті, навчанні та праці.

У проекті нового базового Закону «Про освіту» визначено, зокрема, 10 груп компетентностей. Компетентність – динамічна комбінація знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» [2]. Ключові компетентності – ті, яких кожен потребує для особистої реалізації, розвитку, активної громадянської позиції, соціальної інклюзії та працевлаштування і які здатні забезпечити життєвий успіх молоді у суспільстві знань.

10 ключових компетентностей Нової української школи

Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами. Це вміння усно /письмово висловлювати й тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання, письмо, застосування мультимедійних засобів). Здатність реагувати мовними засобами на повний спектр соціальних і культурних явищ у навчанні, на роботі, вдома, у вільний час. Усвідомлення ролі ефективного спілкування.

Спілкування іноземними мовами. Уміння належно розуміти висловлене іноземною мовою, усно і письмово висловлювати і тлумачити поняття, думки,

почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання і письмо) у широкому діапазоні соціальних і культурних контекстів. Уміння посередницької діяльності та міжкуль-турного спілкування.

Математична грамотність. Уміння застосовувати математичні (числові та геометричні) методи для вирішення прикладних завдань у різних сферах діяльності. Здатність до розуміння і використання простих математичних моделей. Уміння будувати такі моделі для вирішення проблем.

Компетентності в природничих науках і технологіях. Наукове розуміння природи і сучасних технологій, а також здатність застосовувати його в практичній діяльності. Уміння застосовувати науковий метод, спостерігати, аналізувати, формулювати гіпотези, збирати дані, проводити експерименти, аналізувати результати.

Інформаційно-цифрова компетентність передбачає впевнене, а водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні. Інформаційна й медіа-грамотність, основи програмування, алгоритмічне мислення, роботи з базами даних, навички безпеки в Інтернеті та кібербезпеці. Розуміння етики роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо).

Уміння навчатися впродовж життя. Здатність до пошуку та засвоєння нових знань, набуття нових вмінь і навичок, організації навчального процесу (власного і колективного), зокрема через ефективне керування ресурсами та інформаційними потоками, вміння визначати навчальні цілі та способи їх досягнення, вибудовувати свою навчальну траєкторію, оцінювати власні результати навчання, навчатися впродовж життя.

Соціальні і громадянські компетентності. Усі форми поведінки, які потрібні для ефективної та конструктивної участі у громадському житті, на роботі. Уміння працювати з іншими на результат, попереджати і розв'язувати конфлікти, досягати компромісів.

Підприємливість. Уміння генерувати нові ідеї й ініціативи та втілювати їх у життя з метою підвищення як власного соціального статусу та добробуту, так і розвитку суспільства і держави. Здатність до підприємницького ризику.

Загальнокультурна грамотність. Здатність розуміти твори мистецтва, формувати власні мистецькі смаки, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття за допомогою мистецтва. Ця компетентність передбачає глибоке розуміння власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших.

Екологічна грамотність і здорове життя. Уміння розумно та раціонально користуватися природними ресурсами в рамках сталого розвитку, усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини, здатність і бажання дотримуватися здорового способу життя.[2]

Всі перелічені компетентності однаково важливі й взаємопов'язані. Кожну з них діти набуватимуть послідовно, поступово під час вивчення різних предметів на всіх етапах освіти. Спільними для всіх компетентностей є такі вміння: Підбір предметів і тематичних розділів шкільних програм відбуватиметься з огляду на доцільність з точки зору наведених компетентностей.

У рамках запровадження компетентнісного підходу буде створено нову систему вимірювання й оцінювання результатів навчання. Зокрема, буде змінено зміст зовнішнього незалежного оцінювання.

Відповідно до цього документа початкова освіта спрямована на всебічний розвиток молодших учнів і повноцінне оволодіння ними всіма компонентами навчальної діяльності «через формування в учнів повноцінних мовленнєвих, читацьких, обчислювальних умінь і навичок, бажання та вміння вчитись... Діти мають набути достатній особистий досвід культури спілкування і співпраці в різних видах діяльності, самовираження у творчих видах завдань.» (Закон України «Про освіту»). Таке загальне всеохопне визначення цілей не досить чітко окреслює кінцеві результати навчання, які мають бути спрямованими, зокрема, на набуття учнями життєвих компетентностей, які дозволять дитині навчатись, виконувати соціальні завдання та реагувати на потреби часу.

Очікування суспільства, що стоять сьогодні перед школою і які проголошені в стратегічному документі української освіти - Національній доктрині розвитку освіти, спрямовані на перехід освітньої системи на новий тип гуманістично-інноваційної освіти, її конкурентоспроможність у європейському та світовому освітніх просторах, формування покоління молоді, що буде захищеним і мобільним на ринку праці, здатним робити особистий духовно-світоглядний вибір, матиме необхідні знання, навички та компетентності для інтеграції в суспільство на різних рівнях, буде здатним навчатися впродовж життя.

Список використаної літератури

1. Бібік Н.М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування/ Н.М. Бібік// Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. – К.: К.І.С., 2004. – С. 47-52.

2. Гриневич Л. Концептуальні засади реформування середньої освіти «Нова українська школа» /Лілія Гриневич// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: mon.gov.ua/Новини%202016/12/05/konczercziya.

3. Зимняя И. А. Ключевне компетентносте как результативноцелевая основа компетентностного подхода в образовании / И. А. Зимняя. – М.,2004. – 320 с.

4. Эльконин Б. Д. Понятие о компетентносте с позиций развивающего обучения / Б. Д. Эльконин // Современные подходы к компетентностно ориентированному образованию. – Красноярск, 2002. – 116 с.

5. Хуторской А. В. Ключевне компетенции как компонент личностно ориентированной парадигмы образования / А. В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58-64.

Сівак Наталія Антонівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА

Кожна дитина – неповторна, наділена від природи унікальними здібностями, талантами та можливостями. А це означає, що для сучасної школи є неприйнятними кліше, заготовки, стандарти, єдині підходи; це означає, що ми, вчителі, зобов'язані ставитися з повагою до кожного вихованця, до його гідності, самості, свободи та унікальності. Нова школа має працювати на засадах «педагогіки партнерства», основними принципами якого є:

- повага до особистості;
- доброзичливість і позитивне ставлення;
- довіра у відносинах;
- діалог – взаємодія – взаємоповага;
- розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків);
- принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей)

Ким для нас є той чи та, хто сидять навпроти нас в класі? (Учень, вихованець, об'єкт, суб'єкт....). Так, і, можливо, ви праві! Однак реалії сучасної школи, у контексті педагогіки партнерства, вимагають від нас, найперше, бачення перед собою людини! Такої самої як учитель, який прийшов виконувати свою соціальну функцію. Однак ці люди – менші за віком, мають менше досвіду, але і в них вчитель вчиться...Ми маємо впустити у свою педагогічну свідомість думки про те, що у кожного з них є свої здібності, характер, темперамент, особливості розвитку мовлення, пам'яті, уяви та інших процесів, які прямо впливають на ефективність учіння, на сприйняття та

відтворення матеріалу. Тому, наприклад, неможливою є перевірка техніки читання, єдині критерії оцінювання одного і того ж матеріалу та інше.

Адже Місією нової української школи є допомога у розкритті та розвитку здібностей, талантів і можливостей кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками.

Ще тоді у 60-70 роки минулого століття В. Сухомлинський постійно працював із родинами учнів, отримуючи від цієї співпраці люблячих соратників, одноступців, помічників у вихованні підростаючої людини. Тому сучасна школа має проводити постійну роботу через різні форми взаємодії з батьками аби залучитися їхньою підтримкою щодо спільного продуманого впливу на дитину.

Школа має ініціювати нову, глибшу залученість родини до побудови освітньо-професійної траєкторії дитини.

Звертаю вашу увагу на ключову позицію у контексті педагогіки партнерства: щоб дітям було цікаво, щоб вони побачили в дорослих (співробітниках установ освіти, батьках) партнерів, самі дорослі повинні перебудуватися і навчитися, разом з дітьми, сміятися, засмучуватися, помилятися і виправлятися у ході виконання завдання. Форма, яка об'єднує ці відносини – рівноправність

Нова школа допомагатиме батькам здобувати спеціальні знання про стадії розвитку дитини, ефективні способи виховання в дитині сильних сторін характеру і чеснот залежно від її індивідуальних особливостей.

Цитую: Для цього будуть широко застосовуватися методи викладання, засновані на співпраці (ігри, проекти – соціальні, дослідницькі, експерименти, групові завдання тощо). Так прописано у Концепції. Я ж звертаюся до Гуманної педагогіки із її унікальними методами. Наприклад:

- метод нашіптування на вухо (ми маємо серйозно ставитися до питань та завдань, які задаємо дітям: вони мають викликати інтерес і напружувати мозок),

- метод домальовування (суть його розкриють слова М. Прішвіна: «Та людина, яку ти любиш в мені, звичайно, краща, ніж я: я не такий. Однак, ти люби, і я постараюся бути кращим за самого себе»);

- метод співавторства або доповнення (учні співавтори своїх підручників)
Розглядаючи Учні залучатимуться до спільної діяльності, що сприятиме їхній соціалізації та успішному перейманню суспільного досвіду.

Тільки такими методами, а не давніми класичними, ми досягнемо, як зазначено у Концепції, зміни підходів до оцінювання результатів навчання. Сьогодні в школі, нажаль, оцінка стала каральним елементом впливу на учня. Щодо оцінювання, то всім вчителям потрібно уявити такі принципові позиції оцінювання:

- ставлячи двійку учневі, ми ставимо двійку своїм дидактичним підходам.
Тобто це вчитель не зумів навчити;

- зважати потрібно, в першу чергу, на кількість зробленого правильно, а не на помилки;

- оцінюючи учнів, дотримуватися принципу диференціації;

- пам'ятати, що червоний колір викликає хвилювання та навіть агресію.

Оцінки слугуватимуть для аналізу індивідуального прогресу і плануванню індивідуального темпу навчання, а не ранжуванню учнів.

Оцінки розглядатимуться як рекомендація до дії, а не присуд.

Педагогіка партнерства і компетентісний підхід потребують нового освітнього середовища. Таке середовище допомагає створити, зокрема, новітні інформаційно-комунікаційні технології.

Вони підвищують ефективність роботи педагога, ефективність управління освітнім процесом, а водночас уможливають індивідуальний підхід до навчання. Нову українську школу буде підтримувати електронна платформа для створення і поширення електронних підручників і навчальних курсів для школярів та вчителів. Цінності та принципи педагогіки партнерства буде покладено в основу стандарту освіти, оновленої системи професійного

розвитку вчителя, сучасної державної освітньої та кадрової політики (відбір та оцінювання педагогів).

Список використаної літератури

1. Амонашвили Ш. А. Личностно-гуманная основа педагогического процесса / Ш. А. Амонашвили. – Минск : Изд-во Университетское, 1990. – 560 с.
2. Амонашвили Ш. А. Основы гуманной педагогики. В 20 кн. Кн. 6. Часть 2. Педагогическая симфония. Как живете, Дети? / Ш. А. Амонашвили. – М. : ООО «Издательский Дом Шалвы Амонашвили». – 2013 г. – С.256-322.
3. Амонашвили П. Ш. В поисках Учителя / П. Ш. Амонашвили. – М. : ООО «Издательский Дом Шалвы Амонашвили». – 2014 г. – 90 с.
4. Сухомлинський В. О. Сто порад вчителю / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1984. – 254 с.

Ящук Інна Петрівна,
*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії*

ПРОБЛЕМА МОТИВАЦІЇ ПЕДАГОГА В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

В умовах модернізації освітньої системи підвищуються вимоги до вчителя, його професіоналізму і особистісних якостей. Сьогодні стає очевидним, що розвиток конкурентоздатної особистості в освітніх закладах різного типу неможливий без підвищення професійної компетентності педагогів. Оскільки центральною у змісті сучасної освіти є особистість учня, створення сприятливих умов для її становлення та розвитку на кожному етапі, то якість і міра цього розвитку виступають як показник роботи вчителів.

Розвиток системи освіти в значній мірі залежить від майстерності педагогів в цілому і від людських якостей кожного з них. Зміна традиційних

цінностей, конфлікт між стереотипами, що склалися, і запитами сьогодення школярів змушують учителів задуматися про цілеспрямований розвиток професійної компетентності й на цій основі цілеспрямовано «творити» самого себе. Про це писав Л. Толстой: «Якщо вчитель поєднує в собі любов до справи й учня, він досконалий учитель». Криза мотивації є чи не найбільшою перешкодою на шляху змін в освіті України. Чому мотивація так важлива? Спочатку звернемося до тлумачення окремих понять. Мотиви – збудники діяльності, які формуються під впливом умов життя суб'єкта та визначають напрямок його активності. У ролі мотивів можуть виступати потреби та інтереси, нахили та емоції, установки та ідеали.

А тепер звернемося до висновків вітчизняних та зарубіжних вчених (В. Гладкова, І. Підласий, Г. Сазоненко, С. Сагайдак, А. Божович та ін.), які довели, що мотивація є рушійною силою людської діяльності для досягнення конкретної мети, а в освітній сфері – для забезпечення її якості. Саме мотивація має сильний вплив на поведінку та діяльність будь-якого індивідуума, у тому числі, й педагогічну діяльність.

Як бачимо, існує органічний взаємозв'язок між мотивацією і рівнем професійної компетентності педагогічних кадрів, від яких, в основному, і залежить створення якісної національної освіти.

Шлях до ефективної організації процесу підвищення професійної компетентності вчителя лежить через розуміння мотивів його діяльності. Тільки розуміючи, що рухає людину, що стимулює її, які мотиви лежать в основі його дій, можна націлитися на розробку ефективної системи впливу на процес зростання професійної компетентності. В умовах швидкого зростання інноваційних процесів, проникнення нововведень у практику шкіл все гострішою стає необхідність у компетентних вчителів, здатних на впровадження інноваційних процесів, на самостійну творчість.

Але вирішення питання підвищення професійної компетентності так і залишиться нерозкритим, якщо не приділяти уваги мотиваційній стороні цього процесу.

Останнім часом в умовах зміни завдань сучасної освіти виникає необхідність по-новому розглянути специфіку мотиваційної сфери педагогічної діяльності. Зазначені зміни обумовлюють певні суперечності, які в свою чергу стають рушійними силами, а іноді — гальмами у стимулюванні вчителів до підвищення професійної компетентності. У ході процесу виниклі суперечності. Протиріччя між рівнем соціального забезпечення вчителя та професійними аспектами його діяльності; протиріччя суб'єкта діяльності, які пов'язані з невідповідністю між соціально-освітньою ситуацією, яка швидко змінюється, і стилем діяльності педагога, який уже склався упродовж років.

Слід відзначити, що дослідницька група вчених (В.Лазарева, Т. Пуденко) відзначають, що всі можливі варіанти поведінки педагогів можна звести до двох альтернативних. Кожна з них відрізняється від іншої домінуючою орієнтацією співробітників, а також значущістю для них таких факторів, як результат та витрати. Першу групу складають співробітники, які виважено розмірять свої витрати для досягнення необхідного результату, намагаючись при цьому запобігти значним витратам, виконуючи лише те, без чого неможливо обійтися (орієнтація на захищеність, матеріальну стабільність).

Другу групу складають співробітники, які орієнтовані на результат. Вони, як правило, роблять усе, що необхідно для досягнення цілей організації, тобто докладають стільки зусиль, скільки необхідно для досягнення мети (орієнтація на саморозвиток та самореалізацію), спрямовані на всебічне удосконалення своєї діяльності через підвищення рівня професійної компетентності.

Ця спрямованість зумовлюється загальною особливістю думок та почуттів, специфічних зацікавленостей і бажань, цілей та планів, які переважають з позитивним емоційним настроєм. Увесь цей складний комплекс, який можна означити як стабільну спрямованість на певний об'єкт, ми називаємо професійною спрямованістю особистості

(самотивацією). Вона являє собою центральну ланку в структурі особистості педагога.

Шлях до ефективності організації процесу підвищення професійної компетентності вчителя лежить через розуміння мотивів його діяльності

Найвідоміший фахівець з мотивації А. Маслоу говорить про піраміду мотивів, розрізняючи у ній кілька рівнів. Крім первинних потреб у задоволенні природних інстинктів, прагнення безпеки, захищеності, існують і соціальні потреби. Мотиви, пов'язані із заробітком, завжди відігравали і відіграють зараз важливу роль у будь-якого виду організаціях. Але як тільки людина досягає певного матеріального рівня і почуває себе захищеною, ці мотиви поступаються місцем наступним рівням.

Наступні мотиваційні ступені — відчуття своєї причетності до організації, знаходження визначення, престиж. І, нарешті, вищий мотив у піраміді — самореалізація, тобто прагнення реалізувати і розкрити себе якомога повніше у своїй роботі, у результатах своєї діяльності.

Список використаної літератури

1. Макагон К. В. Формування готовності педагогів до інноваційної діяльності / К. В.Макагон // Педагогіка і психологія. - 1997. - №4. - С. 155-160.
2. Мармаза О. І. Менеджмент в освіті: секрети успішного управління /О. І.Мармаза. - Х.: Основа, 2005. - 176 с.
3. Семиченко В. А. Проблемы мотивации поведения и деятельности человека. Модульный курс психологии / В. А.Семиченко. - К.: Миллениум, 2004. - 521 с.
4. Тополова І. Формування готовності педагогів до інноваційної діяльності / І. Тополова // Завуч. - 2004. - №4. - С. 9.
5. Туріщева Л. В. Професійний розвиток педагога: психологічний аспект / Л. В.Туріщева. - Х.: Основа, 2006. - 144 с.

Поляновська Ольга Романівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

ВМОТИВОВАНИЙ ВЧИТЕЛЬ – АГЕНТ ЗМІН

Криза мотивації є чи не найбільшою перешкодою на шляху змін у шкільній освіті України.

Тому перш ніж перейти до з'ясування впливу мотивації на ефективність професійної діяльності вчителя, доречно звернутися до тлумачення окремих понять.

Мотиви – збудники діяльності, які формуються під впливом умов життя суб'єкта та визначають напрямок його активності. У ролі мотивів можуть виступати потреби та інтереси, нахили та емоції, установки та ідеали.

Мотивація – це процес спонукання людини до діяльності з метою досягнення особистих цілей, колективних та суспільних.

Мотивація є рушійною силою людської діяльності для досягнення конкретної мети, а в освітній сфері – для забезпечення її якості. Саме мотивація має сильний вплив на поведінку та діяльність будь-якого індивідуума, у тому числі, й педагогічну діяльність.

Нова школа потребує нового вчителя, який може стати агентом змін. Реформою передбачено низку стимулів для особистого і професійного зростання, щоб залучити до професії найкращих.

Перш ніж ознайомитися із цими змінами доцільно коротко розглянути основні мотиви педагогічної діяльності.

Дослідницька група вчених (Т.П.Афанасьєва, І.А.Єлисеєва, В.С.Лазарева, Т.П.Пуденко) відзначають, що всі можливі варіанти поведінки педагогів можна звести до двох альтернативних. Кожен з них відрізняється від іншої домінуючою орієнтацією співробітників, а також значущістю для них таких факторів, як результат та витрати. Першу групу складають співро-

бітники, які виважено розміряють свої витрати для досягнення необхідного результату, намагаючись при цьому запобігти значним витратам, виконуючи лише те, без чого неможливо обійтись (орієнтація на захищеність, матеріальну стабільність).

Другу групу складають співробітники, які орієнтовані на результат. Вони, як правило, роблять усе, що необхідно для досягнення цілей організації, тобто докладають стільки зусиль, скільки необхідно для досягнення мети (орієнтація на саморозвиток та самореалізацію), спрямовані на всебічне удосконалення своєї діяльності через підвищення рівня професійної компетентності.

Ця спрямованість зумовлюється загальною особливістю думок та почуттів, специфічних зацікавленостей і бажань, цілей та планів, які переважають з позитивним емоційним настроєм. Увесь цей складний комплекс, який можна означити як стабільну спрямованість на певний об'єкт, ми називаємо професійною спрямованістю особистості (самотивацією). Вона являє собою центральну ланку в структурі особистості педагога.

Перші дослідження у напрямку мотивації професійної діяльності були проведені Е. Майо та іншими психологами й соціологами в США. Результат звівся до відомої формули: кожному з нас подобається відчувати свою значущість; потреба щось значити, бути значущим закладена в будь-якій людині, її можна розглядати як потребу професійного зростання, удосконалення компетентності.

Найвідоміший фахівець сучасності з мотивації А. Маслоу говорить про піраміду мотивів, розрізняючи у ній кілька рівнів. Крім первинних потреб у задоволенні природних інстинктів, прагнення безпеки, захищеності, існують і соціальні потреби. Мотиви, пов'язані із заробітком, завжди відігравали і відіграють зараз важливу роль у будь-якого виду організаціях. Але як тільки людина досягає певного матеріального рівня і відчуває себе захищеною, ці мотиви поступаються місцем наступним рівням.

Наступні мотиваційні ступені — відчуття своєї причетності до організації, знаходження визначення, престиж. І, нарешті, вищий мотив у піраміді — самореалізація, тобто прагнення реалізувати і розкрити себе якомога повніше у своїй роботі, у результатах своєї діяльності.

У документі «Нова школа» звертається увага на розвиток як нижчих так і вищих мотивів професійної діяльності вчителя. Зокрема зазначається про необхідність достойної оплати праці та створення ефективних умов для самореалізації.

Насамперед учителю буде надано академічну свободу. Учитель зможе готувати власні авторські навчальні програми, власноруч обирати підручники, методи, стратегії, способи і засоби навчання; активно виражати власну фахову думку. Держава гарантуватиме йому свободу від втручання у професійну діяльність. Велика увага приділяється матеріальному стимулюванню. У проекті Закону «Про освіту» закладається норма про підвищення місця вчителя у єдиній тарифній сітці. Учителі, які пройдуть добровільну незалежну сертифікацію, будуть отримувати надбавку.

Суттєвих змін зазнає процес і зміст підготовки вчителя. Учителі вивчатимуть особистісно орієнтований та компетентнісний підхід, управління освітнім процесом, психологію групової динаміки тощо. У зв'язку з цим варто говорити про нову роль учителя – не як єдиного наставника та джерело знань, а як коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини. Збільшиться кількість моделей підготовки вчителя.

Форми підвищення кваліфікації буде диверсифіковано: курси при ІІПО, семінари, вебінари, он-лайн-курси, конференції, самоосвіта (визнання сертифікатів). Учитель отримає право вибору місця і способу підвищення кваліфікації, як передбачено проектом Закону «Про освіту».

Держава буде підтримувати вчительські професійні спільноти. На допомогу вчителю буде створено освітній портал з методичними та дидактичними матеріалами, українськими е-енциклопедіями, мультимедійними підручниками та інтерактивними он-лайн-ресурсами.

Буде кардинально скорочено бюрократичне навантаження, у тому числі завдяки переходу на систему освітнього електронного документообігу (замість, а не в доповнення до існуючої документації).

До роботи в школі будуть залучатися найкращі.

На завершення свого виступу зачитаємо цитати:

- «Усюди цінність школи дорівнює цінності її вчителя» (А.Дістервег).

- «Щоб змінити людей, їх потрібно любити. Вплив на них пропорційний любові до них» (Й.Г.Песталоцці).

Галасюк Наталія Олександрівна,
викладач кафедри педагогіки
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНА МОДЕЛЬ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ

У Концепції нової української школи зазначено, що нова українська школа буде працювати на засадах особистісно орієнтованої моделі освіти. Ця ідея не нова і досить добре розроблена у педагогічній теорії. Так, філософсько-педагогічні аспекти особистісно орієнтованого навчання у вітчизняній педагогіці розглядали С.Гончаренко, І.Зязюн, В.Кремень, О.Савченко та ін. Проблему особистісно орієнтованого навчання досліджували відомі психологи: О.Асмолов, І.Бех, В.давидов, А.Петровський, Т.Титаренко, І.Якиманська.

Поняття особистісного підходу передбачає послідовне ставлення сучасного педагога до вихованця як до особистості, самосвідомого і відповідального суб'єкта власного розвитку. Особистісно орієнтована модель навчання передбачає розвиток критичного мислення учнів, що потребує діалогічної ситуації, вільної, творчої діяльності.

Особистісно орієнтоване навчання – це така організація процесу навчання, в основі якої лежить визнання індивідуальності, самобутності, самоцінності кожної людини, що вимагає забезпечення розвитку і саморозвитку особистості учня, виходячи із виявлення його індивідуального, неповторного,

суб'єктивного досвіду, здібностей, інтересів, ціннісних орієнтацій, можливостей реалізувати себе в пізнанні, навчальній діяльності, поведінці.

Вихідні положення такої системи навчання визначає І.Якиманська:

1. Особистісно орієнтоване навчання забезпечує розвиток особистості учня, як суб'єкта пізнавальної діяльності. Суб'єктність означає визнання за учнем права на самовизначення і самореалізацію у навчально-пізнавальній діяльності через оволодіння її способами. А це передбачає пристосування освіти до нього, а не навпаки, як у традиційному навчанні.

2. Спирається на здібності, інтереси, нахили та суб'єктивний досвід учня.

3. Забезпечує учневі можливість реалізувати себе в різних видах діяльності. Адже саме діяльність стає засобом розвитку особистості. А якщо вона не забезпечує цього розвитку, не задовольняє потреб людини, вона прагне її змінити. Педагог має допомогти учневі знайти самого себе, підтримати і розвинути людину в людині, закласти в неї механізми адаптації, самовизначення і самореалізації в умовах навчально-пізнавальної діяльності. Виходячи з цього основними функціями навчального процесу стають виховна, розвиваюча і самовдосконалення, а не освітня, як у традиційній системі.

4. Надає можливість вибору учнем предметного матеріалу, його виду та форми.

Ознаками особистісно орієнтованого навчання за О.Савченко є: багато варіативність методик і технологій, уміння організувати навчання одночасно на різних рівнях складності, забезпечення емоційного благополуччя, реалізація внутрішньої мотивації.

На даний час накопичений і практичний досвід з даної проблеми. А саме, розроблені технологія підтримки, технологія співробітництва та гуманно-особистісна технологія Ш.Амонашвілі. Кожна з цих технологій має свій арсенал методів і прийомів. Проте існують і об'єктивні причини, які гальмують орієнтацію освіти на особистість. Це велика наповнюваність класів; бюрократична робота, яку має виконувати учитель; прив'язаність учителя до навчальної програми, підручника, кількості годин, відведених на вивчення

теми; учитель змушений гнатися за результатом; психологічна неготовність учителів до нової моделі освіти.

Концепція нової української школи пропонує такі шляхи реалізації особистісно орієнтованої моделі освіти:

- робота за індивідуальними планами, окремими навчальними траєкторіями у рамках індивідуальних дослідницьких проектів;
- забезпечення доброзичливості, позитивного ставлення, допомога і підтримка зі сторони учителя;
- учні матимуть свободу вибору предметів та рівня їхньої складності;
- розкриття потенціалу кожної дитини;
- буде забезпечено неупереджене і справедливе ставлення до кожного учня, відзначатимуться зусилля усіх учнів;
- дітей навчатимуть справлятися зі стресом і напругою;
- учителів навчатимуть, як плекати в учнів та собі гідність, оптимізм, сильні риси характеру та чесноти.

Отже, виходячи з вище сказаного, педагогічні заклади мають орієнтувати майбутніх педагогів на те, що:

1. Змінюється роль вчителя. Він перестає бути єдиним джерелом знань. У найближчому майбутньому учитель – це коуч, тьютор, помічник.
2. Учитель має чітко уявляти те, що має бути кінцевим результатом, продуктом навчання. Це ні в якому разі не успішне написання тестів, здача екзаменів, отримання атестату. Результатом навчання має бути дещо конкретне, наприклад, створений веб-сайт, виготовлена візитівка, знятий фільм і т.д.
3. Готуючись до уроку, треба чітко виділяти, які знання знадобляться у житті, не захоплюватися дефініціями, робити акцент на життєвих компетенціях.
4. На зміну традиційним методам навчання у масову практику мають прийти квести, проекти, кейси, практикуми, майстер-класи, тренінги.
5. Учитель має вести дитину не до визначеної суми знань умінь і навичок, а спрямовувати на самоактуалізацію і саморозвиток.

Обґрунтоване використання основних ідей особистісно орієнтованого навчання з урахуванням особливостей і змісту сучасного етапу формування національної системи освіти, характеру майбутньої професійної діяльності учнів сприятиме вихованню духовно багатой, національно свідомої особистості українського громадянина, суб'єкта повноцінної суспільної життєдіяльності.

Тафінцева Світлана Ігорівна,
*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри психології
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії*

НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА: ВПРОВАДЖЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ

Сучасний етап розвитку суспільства детермінований суттєвими цивілізаційними трансформаціями, які відбуваються в різноманітних сферах соціуму. Зокрема встановлення Цілей сталого розвитку на 2016–2030 роки визначають об'єктивну необхідність пошуку умов, здатних підвищити ефективність діяльності учителів, вимагають змін у підходах до процесу їх професійної підготовки як особливих організаторів соціальної та міжособистісної взаємодії дітей у шкільному середовищі на засадах гендерної рівності, розширення прав та можливостей кожної дитини. Адже сьогодення вимагає від школярів та школярок їхньої соціально-психологічної готовності до активної взаємодії, засвоєння соціального досвіду, соціальних ролей, норм та цінностей, необхідних для успішної життєдіяльності, що здійснюється у взаємозалежності та взаємозв'язку із активністю індивіда. Саме від професійної підготовки учителів залежить ефективна реалізація поставлених завдань і створення сприятливих умов для соціалізації молодого покоління.

Над вирішенням проблеми впровадження гендерного підходу в освіту продуктивно працюють науковці і викладачі й у вітчизняному і зарубіжному освітньому просторі. Зокрема, у площині наукових досліджень знаходяться

гендерні стандарти сучасної освіти, категоріальний апарат гендерної педагогіки (Л. Градусова, В. Кравець, Л. Штильова та ін.), категоріальний апарат гендерної психології (Т. Бендас, Ш. Берн, Є. Ільїн, Т. Говорун, Ж. Дусказієва, А. Чекаліна та ін.), концепцію гендерного підходу в педагогічній освіті розробляють С. Вихор, Т. Дороніна, І. Ігропуло, О. Каменська, І. Кльоцина, Л. Міщик, О. Петренко, Т. Голованова, Л. Штильова та ін.

Саме гендерний підхід у сфері гуманітарного знання є новим методологічним інструментом аналізу і проектування особистісних змін, який ґрунтується на врахуванні «фактору статі» у змісті освіти та характері міжособистісної взаємодії викладач – студентська група, учитель – дитячий колектив [161, с. 39]. Сучасне суспільство і, зокрема, школа вимагають якісної підготовки нового вчителя на засадах гендерного підходу, що стало нормою в розвинених демократичних країнах, таких як Боснія і Герцеговина, Ісландія, Литовська Республіка, Німеччина, Норвегія, Словенія, Швеція, Японія та ін.

Саме нова українська школа повинна забезпечувати і підтримувати процеси гендерного самопізнання, самостворення і самореалізації особистості дитини, сприяти розвитку її неповторної індивідуальності.

Впровадження гендерного підходу через рівність прав та можливостей у практику української освіти наштовхується на перешкоди, серед яких:

- неоднозначне відношення у суспільстві і у професійному середовищі педагогів;
- відсутність у шкільних учителів спеціальних знань у сфері гендерної психології та гендерної педагогіки;
- розробка шкільних програм, підручників та навчальних посібників без їх гендерної експертизи.

На основі вивчення, аналізу та узагальнення науково-педагогічної літератури ми виокремили напрями реалізації гендерної рівності, розширення прав та можливостей кожної дитини незалежно від статі у освітньому середовищі, а саме:

– інтеграція гендерного знання в підготовку сучасного педагога в рамках інваріантної та варіативної складових;

– урахування гендерного досвіду дітей, формування в них усвідомлення власної гендерної ролі та індивідуального гендерного стилю поведінки в діяльності;

– наявність гендерної освіти і гендерної чутливості викладачів (визначають стиль викладання і особливості взаємодії із студентами і студентками).

Таким чином, упровадження практик гендерної рівності в суспільну свідомість, соціальне пізнання, зокрема, у психолого-педагогічну підготовку учителів та їх професійну діяльність, приводить до зміни їхнього світогляду, який сприяє розкриттю внутрішніх механізмів взаємодії статей у культурному контексті і формуванні гендерної компетентності.

Чернюк Світлана Володимирівна,
викладач кафедри педагогіки
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

ВИХОВАННЯ УЧНІВ НА ЦІННОСТЯХ – УМОВА ДЛЯ ЩАСЛИВОГО ОСОБИСТОГО ЖИТТЯ ТА УСПІШНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В СУСПІЛЬСТВІ

У вихованні людини важливе значення має процес формування цінностей особистості, що визначають її ставлення до навколишнього світу і поведінку в суспільстві. Важливу роль у цьому процесі відіграє система освіти, виховання в освітніх установах, завдання яких полягає в тому, щоб створити умови, в яких усі позитивні цінності освіти стали би надбанням особистості, котра навчається, її внутрішніми орієнтирами діяльності.

Одним із ключових компонентів формули нової української школи є організація наскрізного процесу виховання, який формує цінності.

У Концепції зазначається, що найосвіченіша людина може стати найгіршим злочинцем, якщо не розуміє і не поділяє загальнолюдських цінностей. Ще старогрецький філософ Платон застерігав: «Освічена, але погано вихована людина страшніша за будь-якого звіра». На початку ХХ ст. російський учений-хімік Д.І. Менделєєв небезпідставно застерігав: «Знання без виховання – це меч в руках божевільного».

Нова українська школа має формувати ціннісні ставлення і судження, які слугують базою для щасливого особистого життя та успішної взаємодії з суспільством.

Поняття цінностей не є новим поняттям у педагогіці. Цінності забезпечують інтеграцію суспільства і утворюють внутрішній стержень культури. Поняття цінність має два значення: перше – цінність – будь-яке матеріальне або ідеальне явище, що має значення для людини, заради якого докладе зусиль, тобто цінністю є те, заради чого люди живуть, діють, здійснюють (створять) вчинки; друге – цінність – властивість, ознака явища, характеристика значущості для людини (можна говорити у таких випадках про цінність кохання, дружби тощо). Цінність виявляється як прагнення суб'єкта до предмета своєї потреби. Система цінностей дозволяє виробити ставлення до різних ситуацій, подій та інформації.

У Концепції пропонується вживати поняття «освіта», «освітній процес» у їх сучасному розумінні, що охоплює навчання, виховання і розвиток. Виховний процес має стати невід'ємною складовою всього освітнього процесу і орієнтуватиметься на загальнолюдські цінності, зокрема морально-етичні (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей), соціально-політичні (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність).

Класифікація цінностей можлива за багатьма критеріями: за об'єктивними характеристиками явищ (матеріальні, духовні); за суб'єктами (цінності суспільства, народу, нації, соціальної спільності, політичної партії, колективу,

індивіда); за типами потреб (інтересів) суб'єктів (економічні, політичні, моральні, релігійні, естетичні тощо). Поділяють цінності на термінальні (цінності мети), до яких люди прагнуть заради їх самих (краса природи, мистецтво, творчість, кохання, дружба, самореалізація, служіння Богу, служіння своєму народу, Батьківщині тощо) та інструментальні (цінності-засоби), за допомогою яких можна реалізувати матеріальні, духовні цінності (вихованість, дисциплінованість, незалежність, працелюбство, сміливість, чесність, терпимість, тверда чи сильна воля тощо).

Хоча процес формування цінностей є тривалим у часі, молодший шкільний вік є найбільш сприятливим, оскільки саме в цей період закладаються основи світогляду і моральності, усвідомлюється необхідність певних ціннісних орієнтацій і якостей, визначаються взірці, формується моральна поведінка. Передумови морального розвитку більше не повторяться, і те, що буде упущено у цей період, надолужити в наступних вікових періодах виявиться важким чи зовсім неможливим.

Саме в дитинстві закладаються ті риси особистості, які уже в зрілому віці визначатимуть роль і місце людини у суспільстві, сприятимуть виробленню в неї об'єктивного ставлення до оточуючого світу, до самої себе, вмінню усвідомлювати дійсність, осмислювати й оцінювати свої або чужі дії. Вже за роки навчання в початковій школі в дитини розвиваються почуття людяності, доброти, відкритого і чуйного ставлення до інших людей, вміння пробачати і йти на самопожертву. Молодший шкільний вік – особливий етап у формуванні ставлення людини до навколишнього світу, коли визначається спрямованість особистості – громадська, колективістська, чи, навпаки, егоїстична, індивідуалістська.

Орієнтація виховного процесу сучасної школи на формування ціннісних орієнтирів відбулась у 2012 р. з прийняттям Основних орієнтирів виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України. У документі зазначається, що «сучасний зміст виховання в Україні – це науково обґрунтована система загальнокультурних і національних цінностей та

відповідна сукупність соціально значущих якостей особистості, що характеризують її ставлення до суспільства і держави, інших людей, праці, природи, мистецтва, самої себе». Відповідно виховна робота будується за напрямками формування ціннісного ставлення особистості до суспільства і держави, ціннісного ставлення до людей, ціннісного ставлення до природи, мистецтва, праці, до себе.

Нова школа має плекати українську ідентичність. Нова українська школа має виховувати не лише відповідальність за себе, а й за розвиток і добробут країни та всього людства. Виховання не буде зведено лише до окремих «занять із моралі».

Виховання сильних рис характеру та чеснот здійснюватиметься через наскрізний досвід. У формуванні виховного середовища повинен брати участь увесь колектив школи. У закладах має створюватися атмосфера довіри, доброзичливості, взаємодопомоги і взаємної підтримки при виникненні труднощів у навчанні та повсякденному житті. Ключовим виховним елементом стане приклад учителя, який покликаний зацікавити дитину. «Моральна чистота, моральна цінність вихователя – це найголовніша і, по суті, єдина передумова успіху в тій найтоншій сфері людської творчості, яка зветься вихованням».

У Новій українській школі повинні будуть виявлятися індивідуальні нахили та здібності кожної дитини для цілеспрямованого розвитку і профорієнтації. У цій справі Нова школа має тісно співпрацювати з позашкільними закладами освіти. Допомогати формувати оптимальну траєкторію розвитку кожної дитини будуть висококваліфіковані психологи та соціальні педагоги.

Згідно Концепції нової української школи має бути запроваджено програми із запобігання дискримінації, насильства та знущанням у школі. Відносини між учнями, батьками, вчителями, керівництвом школи та іншими учасниками освітнього процесу будуть побудовані на взаємній повазі та діалозі.

Отже, життя в Новій українській школі має бути організованим за моделлю поваги до прав людини, демократії, підтримки добрих ідей.

Біницька Катерина Миколаївна,
*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії*

ХАРАКТЕРИСТИКА СТРУКТУРИ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ ВІДПОВІДНО ДО ПРОЕКТУ «НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА»

Відомо: тільки освічена людина може бути справді вільною. Європейське суспільство, до якого ми прагнемо, – це суспільство освіченого загалу, суспільство високої культури і рівних можливостей. Таке суспільство забезпечує європейську якість життя. Таке суспільство ми прагнемо побудувати, коли проектуємо освітню реформу в Україні.

Зазначимо, що Міністерством освіти та науки України вже підготовлено базовий законопроект «Про освіту». Після його ухвалення буде представлено деталізований план становлення Нової української школи. Тому повинні будуть запущені багато процесів одночасно: зупинити падіння якості та доступності освіти, орієнтувати її зміст на компетентності, «перенавчити» вчителів, змінити структуру школи, забезпечити ці перетворення ресурсами. При цьому – зберегти все найкраще, що є в українській школі.

Дитячий організм не сприймає більше, ніж відведено природою для його віку. Реформа передбачає суттєву зміну структури середньої школи, щоб максимально урахувати фізичні, психологічні, розумові здібності дитини кожної вікової групи. «Основна ідея нової школи полягає в тому, щоб перейти до компетентностей. Відповідно до цього, мають бути оновлені державні стандарти, сформовано новий зміст освіти, запроваджені нові методики

викладання, а також змінена структура школи», – наголосила міністр освіти та науки України Л. Гриневич.

З 2018 р. учні, які сядуть за шкільні парти, вчитимуться за концепцією «Нової української школи», яку Кабінет міністрів України ухвалив 14 грудня 2016 р. Концепція «Нової української школи» — це свого роду програма нововведень до середньої освіти у державі, яка має за мету змінити підхід вчителів до навчання учнів, а з самих дітей зробити не стільки «знаючих», скільки «думаючих» громадян.

Програма змін розрахована на добрі півтора десятка років. Так, школа, за задумом розробників концепції, має не стільки нашпиговувати учнів знаннями, скільки вчити їх ними користуватися, критично мислити.

Відповідно до концепції «Нова українська школа» навчання триватиме 12 років, а реформа змінить саму структуру середньої школи. Буде три рівні середньої освіти: початкова (4 роки), базова середня (5 років) та професійна середня (3 роки).

Починатимуть вчитися діти, як правило, з шести років. Хоча діти з особливими потребами зможуть приходити до школи й з іншого віку. Початкова освіта ділитиметься на два цикли: 1-2 класи – адаптаційно-ігровий, без оцінок та з іграми; 3-4 класи – основний цикл, з навчанням по предметах, частину з яких будуть оцінювати.

Середню освіту пропонують поділити на базову (5-9 клас) і профільну (10-12 клас). При цьому профільна освіта – це вже окремі навчальні заклади.

У свою чергу в профільній школі будуть два напрямки: академічний (ліцеї) і професійне спрямування – профліцей, профколедж.

В академічних ліцеях перший рік навчання буде перехідним, коли учень ще зможе змінити профіль. За планом авторів концепції, закінчувати школу дитина буде у 18 років.

План запровадження реформи наступний: у 2016-2018 рр. підготовка реформи та її старт в початковій школі; в 2019-2022 рр. – початок роботи

базової школи, в 2023-2029 рр. – старт роботи профільної школи, й тільки в 2029 р. в Україні може з'явитися 12-й клас.

Один із аргументів проти 12-річки — школу закінчують дорослі 18-річні люди, навіщо їх так довго тримати за партою? Але варто врахувати, що після професійного ліцею чи коледжу їх випускники потрапляють на ринок праці не лише із повною середньою освітою, а й із професією на руках. Ті ж, хто пішов до академічного ліцею і хоче стати студентом, справді отримують у 18 років лише атестат. Однак із запровадженням 12-річки термін навчання на бакалавраті в університеті планується скоротити до трьох років (за рахунок вищої якості шкільної освіти). Отже, загалом, щоб отримати ступінь бакалавра, здобувачі вищої освіти навчатимуться стільки ж років, скільки навчалися і до запровадження 12-річки.

Незважаючи на звичну назву «ліцей», академічний ліцей буде принципово новим типом навчального закладу. До нього вступатимуть лише ті, хто показав хороші результати із зовнішнього тестування. І це стане потужним стимулом для навчання у базовій школі. Планується, що старша профільна школа дасть молоді можливість краще підготуватися до вступу і зніме навантаження на виші, які тепер мусять доучувати своїх першокурсників. Якщо це буде реалізовано, підготовчі курси при вишах не знадобляться. У профільному ліцеї можуть запроваджуватися напівуніверситетські форми роботи, проектна діяльність, science education. Додатковий 12-й рік навчання дозволить збалансувати програми і розвантажити учнів, позбавивши їх громіздких домашніх завдань та великої кількості уроків. Міністр освіти і науки України Л.Гриневич нагадала, що до кінця травня буде написано нові державні стандарти для початкової школи, орієнтовані на компетентності, якими повинні володіти учні після завершення кожного окремого етапу навчання.

По всій Україні вони почнуть діяти з 2018-го, але вже у 2017-2018 навчальному році ці держстандарти пройдуть апробацію у вибраних школах по всій Україні.

Отож, концепт нової української школи за умови його успішної реалізації забезпечить докорінну зміну вітчизняної освітньої системи та максимально наблизить її до стандартів високорозвинених країн Європи.

Список використаної літератури

1. Концепція «Нова українська школа». – Електронний Ресурс. – Режим Доступу : novashkola@mon.gov.ua.

2. Проект нової школи: предмети на вибір і 12 класів». – Електронний Ресурс. – Режим Доступу: http://www.bbc.com/ukrainian/society/2016/08/160818_education_change_dk.

3. Становлення нової української школи .– Електронний Ресурс. – Режим Доступу : <https://www.pedrada.com.ua/article/301-stanovlennya-novo-ukranksko-shkoli>.

4. Нова українська школа: утопічні мрії, катастрофа чи реальний шанс змінити країну (опитування). – Електронний Ресурс. – Режим Доступу : <http://dyvys.info/2016/12/20/nova-ukrayinska-shkola-utopichni-mriyi/>.

УДК 378.014:37.07(045)

Крищук Богдан Степанович,
*кандидат педагогічних наук, доцент,
начальник наукового відділу
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії*

АВТОНОМІЯ ШКОЛИ І ЯКІСТЬ ОСВІТИ. СПРАВЕДЛИВЕ ФІНАНСУВАННЯ І РІВНИЙ ДОСТУП

Реформування системи освіти в Україні сьогодні перебуває в новій стадії. Цілком закономірним є факт, що без якісно нової системи освіти неможливо побудувати економічно та соціально сильну державу. Тому на сьогодні перед системою освіти постають нові завдання та виклики щодо формування всебічно і гармонійно розвиненої особистості, особистості компетентної, здатної активно діяти в нових умовах життєдіяльності.

Не секрет, що сьогодні значна частина процесів, які відбуваються в системі освіти, забюрократизовані, існує чимало функцій органів управління освітою, які стосуються контролю. Усе це не дає змоги вчителям повноцінно проявити свою творчість, педагогічну майстерність, не спонукає до творчого, інноваційного підходу до організації навчально-виховного процесу.

Концепція Нової української школи покликана зробити школу вільнішою, у руслі всіх децентралізацій цих процесів, що нині відбуваються в нашій країні, і що в кінцевому випадку дасть змогу досягнути кращих результатів навчання учнів, загалом підвищить якість української освіти.

Відповідно до концепції Нової української школи, «в умовах децентралізації на державному рівні управління будуть визначатися стандарти освіти та забезпечення моніторингу якості освіти. За дотримання цих стандартів буде відповідати окремий центральний орган виконавчої влади із забезпечення якості освіти із залученням громадськості. Натомість безпосереднє управління школами буде здійснюватися на місцевому рівні. Зросте вплив місцевих громад на формування локальної освітньої політики, з урахуванням місцевих культурних особливостей та особливостей ринку праці, на основі державної освітньої політики» [1].

Цілком зрозуміло, що коли частина функцій та повноважень делегуються на нижчі рівні управління освітою, це дає більшу свободу педагогічним працівникам самостійно формувати освітні програми, навчальні плани та програми, вибирати найбільш оптимальні та доцільні підручники, посібники для навчального процесу. З іншого боку, більша свобода вимагатиме і більшу відповідальність за якість освітнього процесу. Цьому може сприяти залучення батьків, громадськості до планування, управління, координації та аналізу освітньої діяльності того чи іншого навчального закладу. Батьківські ради сьогодні повинні стати важливим осередком колегіального управління навчальним закладом. «Наглядова рада школи здійснюватиме громадський нагляд, зокрема зможе брати участь у визначенні стратегії розвитку закладу освіти, аналізувати діяльність закладу освіти та його посадових осіб,

контролювати виконання кошторису та/або бюджету закладу освіти, сприяти залученню додаткових джерел фінансування» [1].

Не менш важливим питанням є справедливе фінансування та рівний доступ до освіти. «У Новій українській школі публічні фінанси будуть розподілятися прозоро. Держава і суспільство побачать, як витрачаються кошти, і будуть відстежувати результат освітніх інвестицій. В умовах децентралізації освітня субвенція з державного рівня буде покривати передусім видатки на забезпечення педагогічної складової навчального процесу (заробітна плата працівників закладів освіти, підручники, підвищення кваліфікації вчителів тощо). Державні органи влади і територіальні громади будуть зобов'язані забезпечити необхідні умови навчання і виховання дітей молодшого шкільного віку за місцем проживання, зокрема у селах» [1].

Важливим у цьому контексті є позиція держави щодо видатків на освіту та їхню загальну частку і державному бюджеті. Відповідно до проекту нового базового закону України «Про освіту», який сьогодні знаходиться на розгляді у Верховній Раді України, «державна забезпечує асигнування на освіту в розмірі не меншому 7 відсотків валового внутрішнього продукту за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів та інших джерел фінансування, не заборонених законодавством» [2].

Цікаво, що відповідно до вищезгаданого законопроекту, «передбачено повну прозорість фінансування закладів освіти. Зокрема заклади освіти будуть зобов'язані оприлюднювати всі кошти, які надходять з бюджету та з інших джерел. Буде забезпечено принцип свободи вибору в освіті. Якщо батьки побажають віддати дитину в приватний заклад згідно з власними світоглядними та релігійними переконаннями, держава спрямує туди кошти, виділені на навчання цієї дитини» [2].

Таким чином, можна констатувати факт, що основні положення Концепції Нової української школи, за умови їх повноцінної імплементації в практику роботи освітніх закладів, дадуть змогу дебюрокритизувати вітчизняну систему освіти, поліпшать її якість, а також дадуть змогу справедливо

розподіляти освітні субвенції, забезпечать рівний доступ до всіх ланок та типів здобуття загальної середньої освіти.

Список використаних джерел

1. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczyia.html>.

2. Проект Закону України «Про освіту» [Електронний ресурс]. –Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58639. – готується до другу читання, станом на 10.05.2017.

Цавалюк Тетяна Олександрівна,
*кандидат психологічних наук,
викладач кафедри педагогіки
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії*

УМОВИ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ НАСТУПНОСТІ В ОСВІТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Перехід із початкової школи в середню є складним, але за умови правильної організації він може сприяти психологічному, соціальному зростанню дитини, в іншому випадку – може стати болючим процесом пристосування, звикання. Питання психологічного супроводу школяра в період переходу в основну школу як в теоретичному, так і в практичному плані залишається маловивченим, що ускладнює розробку ефективних методів впливу на подальший розвиток учня [3, с.181].

У Державному стандарті базової та повної загальної середньої освіти і листі Міністерства освіти і науки України від 24.05.2013 №1/9-368 «Про організацію навчально-виховного процесу у 5-х класах загальноосвітніх навчальних закладів і вивчення базових дисциплін в основній школі» зазначено, що відбір змісту предметів школи ґрунтується на принципі

наступності між початковою й основною школою. Забезпечення такої наступності та здійснення заходів, спрямованих на адаптацію дітей до основної школи, є важливою передумовою успішного навчання учнів у 5-му класі.

Актуальність психологічного супроводу навчально-виховного процесу зумовлена новими соціальними вимогами, відповідними стратегічними змінами розвитку освіти України та загальносвітовими тенденціями. Забезпечуючи психологічну складову організації освітнього середовища, працівники психологічної служби системи освіти повинні створити умови, які сприяли б розвитку індивідуальності кожної дитини, збереженню її здоров'я, формуванню у неї готовності до самостійного життя в суспільстві після завершення навчання [1, с.240-241].

Психологічний супровід – динамічний процес, який необхідно розглядати як цілісну діяльність психолога, яка містить у собі п'ять взаємопов'язаних компонентів: систематичне відстеження клініко-психологічного і психолого-педагогічного статусу дитини у динаміці її психічного розвитку; створення соціально-психологічних умов для ефективного психічного розвитку дитини у соціумі; систематичну психологічну допомогу дитині у вигляді консультування, психокорекції (психологічної підтримки); систематичну психологічну допомогу батькам і родичам; організацію життєдіяльності дитини у соціумі з урахуванням її психічних і фізичних можливостей [2]. Ідеологія супроводу полягає в тому, щоб не захищати дитину від труднощів, не вирішувати її проблеми замість неї, а створювати умови для здійснення усвідомленого, відповідального і самостійного вибору на її життєвому шляху.

Завдяки ефективній роботі психологічної служби в школі здійснюється підтримка та надається пряма чи опосередкована допомога всім учасникам навчально-виховного процесу, застосовується весь діагностичний арсенал методів та методик, з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей.

Таким чином, психологічний супровід виступає важливою складовою навчально-виховного процесу школярів. Перехід учнів із початкової школи до основної супроводжується специфічними проблемами, що потребують

особливої уваги. Психологічний супровід дозволяє зберегти психічне та психофізичне здоров'я, попередити психічне перевантаження, сприяти процесу адаптації та соціалізації учнів.

Список використаної літератури

1. Бучевська Л.М. Психологічний супровід навчально-виховного процесу / Л.М. Бучевська // Таврійський вісник освіти. – №1 (49) – 2015. – С. 239-243.
2. Мамайчук И.И. Психологическая помощь детям с проблемами в развитии. – СПб. : Речь, 2001. – 220 с.
3. Семенова О.О. Психолого-педагогічний супровід молодших школярів на етапі переходу в основну школу / О.О. Семенова // Таврійський вісник освіти. – №2 (42) – 2013. – С. 181-187.

Мельничук Руслана Анатоліївна,
викладач-стажист кафедри педагогіки
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ СТОРОНИ «КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ ШКОЛИ»

Входження України у європейський світовий освітній простір вимагає проведення модернізації змісту освіти в контексті її відповідності сучасним потребам. Розвинуті країни Європи, США, Канада, Японія вже пройшли шлях реформування освіти і тепер успішно застосовують концепції індивідуальних освітніх програм, замість традиційних уроків – усестороннє дослідження тем, набуття навичок критичного та креативного мислення, отримання знань упродовж всього життя в будь-якому місці, у будь-який час, у будь-якій формі.

Україна тільки стає на цей шлях, орієнтований на те, щоб випустити зі школи всебічно розвинену, здатну до критичного мислення цілісну особистість, патріота з активною позицією, інноватора, здатного змінювати навколишній світ та вчитися впродовж життя.

З 2018 року учні сядуть за шкільні парти та розпочнуть навчання за концепцією «Нової української школи».

Програма змін розрахована на добрі півтора десятка років. Так, школа, за задумом розробників концепції, має не стільки нашіпиговувати учнів знаннями, скільки вчити їх ними користуватися, критично мислити.

Упорядники ж самої концепції зауважують, що «за експертними прогнозами, у 2020 році найбільш затребуваними на ринку праці будуть вміння навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі. Але українська школа не готує до цього» [2].

Більше того, за зауваженнями тої ж Лілії Гриневич, сьогодні інтерес до школи діти втрачають вже у 3-4 класі. Раніше ж це ставалося у 7-8.

На підтримку Нової школи висловлюється і представниця громадської організації «Батьківський контроль» Оксана Макаренко. Вона разом з іншими активістами працювала над розробкою цієї концепції і активно виступала проти існуючої системи освіти. Каже, що сьогоднішня школа виконує лише одну функцію: ретранслює знання. Але цього, за її словами, недостатньо для того, щоби дитина стала успішною, оскільки чимало отриманої інформації є другорядною або ж узагалі непотрібною, а самі знання дуже швидко стають застарілими [1].

У теорії зміни виглядають доволі цікаво, хоча уточнюючі питання так і напрошуються. Як відзначає заступниця директора навчально-методичного центру освіти м. Львова Тетяна Ольшанецька, сьогодні ще немає конкретних вказівок від розробників концепції щодо того, як саме втілюватимуться нововведення.

«Наразі ми знаходимося на етапі ознайомлення з тим, що викладено у посібнику «Нова школа». До нас вже приїздили розробники, презентували її. Зустріч відбулася зі вчителями української мови і літератури, – каже Тетяна Ольшанецька. – Ознайомчі зустрічі з іншими педагогами ще у планах. Але такі обов'язково відбудуться» [1].

Крім того, заступниця каже, що гостро буде стояти і фінансове питання. Мовляв, лише на словах нічого впровадити не вдасться.

На тому, що чимало у втіленні концепції у життя залежить від фінансів і вчителів, наголошує і сама міністр освіти Лілія Гриневич.

«Атмосфера у школі сильно залежить від її керівника. Якщо директор не цікавиться цими процесами, це позначається на вчителях.

Нам важливо, щоб був ухвалений новий Закон Про освіту, тому що там є інструменти мотивації кращих вчителів. Зокрема це добровільна сертифікація нових методів навчання. Якщо вчитель отримає цю сертифікацію, він матиме 20% надбавки до зарплати, яка передбачає, що цей вчитель ділитиметься знаннями і досвідом із колегами», – каже посадовиця [1].

Таким чином, сьогодні остаточно ніхто не може сказати чи зможуть реалізувати концепцію «Нова українська школа» і чи заживе українська школа по-новому. Сьогодні говорити про це однозначно не можна. Але завжди є місце для прогнозів. Чи то оптимістичних, чи песимістичних. Неважливо. Можна сказати лише одне: навряд чи владі вдасться втілити щось у життя, якщо на це не буде підтримки в школах.

Список використаної літератури

1. Лілія Гриневич: Неможливо навчати сучасних дітей так, як навчали нас [Електронний ресурс]. – Спосіб доступу : <https://life.pravda.com.ua/society/2016/08/4/216010/>

2. Нова українська школа: утопічні мрії, катастрофа чи реальний шанс змінити країну (опитування) [Електронний ресурс]. – Спосіб доступу : <http://dyvys.info/2016/12/20/nova-ukrayinska-shkola-utopichni-mriyi/>

3. Оприлюднено текст Концепції «Нова українська школа» [Електронний ресурс]. – Спосіб доступу : <http://osvita.ua/school/reform/54276/>

Цегельник Тетяна Миколаївна,
методист практики
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА В КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Процес інтеграції в європейський освітній простір вимагає рішучих змін в сучасній освіті України, тому 18 серпня 2016 року, під час педагогічної конференції «Про підсумки розвитку дошкільної, загальної середньої, позашкільної та професійно-технічної освіти у 2015/2016 навчальному році та завдання на 2016/2017 навчальний рік» Міністр освіти і науки України Лілія Гриневич презентувала Концепцію «Нової української школи» – ідеологію реформи середньої освіти, що почне діяти в 2018 році.

Над проектом «Нової школи» почали працювати три роки тому. Кабмін же ухвалив його тільки усередині грудня 2016. Концепція «Нової української школи» – це свого роду програма нововведень до середньої освіти у державі, яка має за мету змінити підхід вчителів до навчання учнів, а з самих дітей зробити не стільки «знаючих», скільки «думаючих» громадян.

Програма змін розрахована на добрі півтора десятка років. Так, школа, за задумом розробників концепції, має не стільки нашіпговувати учнів знаннями, скільки вчити їх ними користуватися, критично мислити.

У Новій школі, як декларує документ, буде заохочуватися інклюзивна освіта. Для учнів з особливими потребами створять умови для навчання спільно з однолітками. Для таких дітей буде запроваджено індивідуальні програми розвитку, включаючи корекційно-реабілітаційні заходи, психолого-педагогічний супровід.

В основу інклюзивної освіти покладена ідеологія, яка виключає будь-яку дискримінацію дітей, яка забезпечує однакове ставлення до всіх людей, але створює спеціальні умови для дітей з особливими потребами.

Основний принцип інклюзивної освіти полягає в тому, що:

- всі діти мають навчатися разом у всіх випадках, коли це виявляється можливим, не зважаючи на певні труднощі чи відмінності, що існують між ними;

- навчальні заклади мають визнавати і враховувати різноманітні потреби своїх учнів шляхом узгодження різних видів і темпів навчання;

- забезпечення якісної освіти для всіх шляхом розробки відповідних навчальних планів, прийняття організаційних заходів, розробки стратегії викладання, використання ресурсів та партнерських зв'язків зі своїми громадами;

- діти з особливими освітніми потребами мають отримувати будь-яку додаткову допомогу, яка може знадобитися їм для забезпечення успішності процесу навчання. вони є найбільш ефективним засобом, який гарантує солідарність, співучасть, взаємоповагу, розуміння між дітьми з особливими потребами та їхніми ровесниками.

Реалізація даної концепції сприяє вирішенню ряду проблем, які виникли при впровадженні інклюзивної освіти в загальноосвітні навчальні заклади України.

Однією з таких проблем є підготовка педагогів до роботи із дітьми з вадами психо-фізичного розвитку, адже «Нова школа потребує нового вчителя, який може стати агентом змін». Теза правильна і повністю зрозуміла. Одночасно ми маємо кілька складових цього процесу: підготовка вчителя у ВНЗ; підвищення кваліфікації вчителя в сфері післядипломної педагогічної освіти; підвищення кваліфікації в міжкурсовий період.

Щодо підготовки вчителя. Процеси у вищій школі України сьогодні відбуваються таким чином, що багато ВНЗ паралельно з початком реалізації реформи розпочали вводити в програму підготовки курс інклюзивної освіти.

Принципових змін потребує і система підвищення кваліфікації, адже, потрібно розширити ринок послуг у сфері післядипломної педагогічної освіти. Ситуація значно покращилася б у результаті надання працівникам освіти ваучеру для здійснення вільного вибору ВНЗ для підвищення кваліфікації.

Вчителі, в свою чергу, вкрай потребують підготовки із загальної, соціальної, корекційної педагогіки і вікової психології. Їх знання, як доводить досвід багаторічного спілкування, дуже обмежені або не підтримуються, не оновлюються. Програми в закладах підвищення кваліфікації (перепідготовки вчителів) у цьому контексті потребують перегляду з урахуванням включення інклюзії у процес освіти.

Ще однією проблемою, яку може розв'язати впровадження даної концепції, залишається фінансово-економічна площина. Потрібно акцентувати увагу на необхідності фінансової підтримки навчальних закладів, які будуть працювати у режимі інклюзії або візьмуть курс на неї. Адже для цих закладів необхідно пристосувати будівлі (у тому числі і всередині) для безперешкодного доступу до них учнів із різними нозологіями захворювання.

Висновки. Таким чином, перспективи української школи в контексті розбудови інклюзивної освіти прямо залежать від розв'язання ряду проблем. Виходячи із досвіду, доходимо висновку: якщо діяти саме в окресленому напрямі, можна отримати конкретизований позитивний результат вже найближчим часом.

Моцна Тамара Анатоліївна,
викладач кафедри педагогіки

Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

ООНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

Українська школа не зазнавала глибинних перетворень уже понад півстоліття. Результатом цього стали: неактуальні знання, неконкурентоспроможність української системи освіти, відсутність мотивації як в учнів, так і в педагогів, дефіцит кваліфікованих кадрів у країні, втрата

наукового потенціалу держави. Саме ці ключові моменти, а також розуміння безперспективності поодиноких і несистемних змін в освітньому законодавстві спонукали до реформи.

Реформа середньої освіти в Україні орієнтована на те, щоб випустити зі школи всебічно розвинену, здатну до критичного мислення цілісну особистість, здатну змінювати навколишній світ та вчитися впродовж життя.

Міністр освіти і науки України Л. Гриневич 18 серпня 2016 р. під час педагогічної конференції «Про підсумки розвитку дошкільної, загальної середньої, позашкільної та професійно-технічної освіти у 2015/2016 навчальному році та завдання на 2016/2017 навчальний рік» презентувала концепцію «Нова українська школа».

За концепцією пріоритетом нової школи має стати пропаганда навчання протягом усього життя та усвідомлення, що навчання не закінчується за шкільними стінами, а триває і в дорослому житті.

Нову українську школу складатимуть вісім базових компонентів: новий зміст освіти, заснований на формування компетентностей, необхідних для успішної самореалізації в суспільстві; педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками; дитиноцентризм, орієнтація на потреби учня в освітньому процесі; умотивований учитель, який розвивається професійно та має свободу творчості; наскрізний процес виховання, який формує цінності; децентралізація та ефективне управління, які нададуть школі реальну автономію; нова структура школи, яка дає змогу добре засвоїти новий зміст і набути компетентності для життя; справедливий розподіл публічних коштів, який забезпечить рівний доступ усіх дітей до якісної освіти, незалежно від їх місця проживання, матеріального стану родини тощо.

Реформа школи передбачає введення 12-річної шкільної освіти. Як базовий період початкова школа – чотири роки, адаптаційний цикл 3-4 класи, потім гімназія – базова середня школа п'ять років, профільна середня школа (три роки) – два цикли; самостійність учителя у визначенні кількості годин, необхідних для вивчення певної теми; дозвіл для першокласників писати

олівцями; зменшення обсягів домашніх завдань; оцінювання стосується лише вчителя, дитини та її батьків; заскладні теми перенесені в старші класи; відмінено техніку читання; при вивченні іноземних мов основним буде усне мовлення, вміння вести діалог, а не читання й письмо; першокласників не змушуватимуть завчати напам'ять таблиці додавання і віднімання на 10; на фізкультурі буде більше вправ з оздоровчої гімнастики, рухливих ігор, релаксації; за бальною системою в 1–4 класах не оцінюються «Музичне мистецтво», «Образотворче мистецтво», «Інформатика», інтегрований курс «Мистецтво», «Основи здоров'я», «Фізична культура», «Я у світі» та «Трудове навчання».

Реформу шкільної освіти потрібно починати з покращення якості освіти майбутніх учителів, потім забезпечити їм гідну зарплату, а вже після того реформувати шкільне навчання.

Вона передбачає зовнішню добровільну сертифікацію вчителів, за результатами якої вони будуть отримувати надбавку. Підвищення кваліфікації педагогічних працівників може відбуватися у формі проходження освітньої програми, стажування, участі в сертифікаційних програмах, тренінгах, майстер-класах. Педагогічний працівник, який пройшов сертифікацію, отримуватиме щомісячну доплату в розмірі 20% посадового окладу протягом терміну дії сертифіката.

Оновлені програми початкової школи дають можливість досягати результатів навчання не шляхом механічного зубріння, а більш цікавими й прийнятними методами для дітей молодшого шкільного віку, видалено дублювання, усунуто зайву інформацію, запроваджено компетентнісний підхід, на відмінно від старих, які перевантажені і не відповідають фізичним і психологічним особливостям дітей 6-10 років, також у них не виправдано велика кількість домашніх завдань.

Отже, оновлення системи загальної середньої освіти є важливим і необхідним викликом для українців.

Список використаної літератури

1. Ключові тези орієнтовних вимог до оцінювання навчальних досягнень учнів 1-4 класів (Наказ МОН від 19.08.2016 № 1009 "Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 21.08.2013 №1222") та методичних рекомендацій до оновлених програм початкової школи (1-4 клас) (Лист МОН України від 17.08.2016 №1/9-437).

2. Не лише реагувати на зміни, а визначати напрямок змін // Освіта. – № 47-48-49, 2-9 грудня 2015 р. – С. 2

3. <https://www.pedrada.com.ua/article/301-stanovlennya-novo-ukransko-shkoli>.

Дунець Олена Михайлівна,

вчитель початкових класів

Хмельницької спеціалізованої

загальноосвітньої школи I-III ст. № 15 імені О.Співачука

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА НА УРОКАХ ДУХОВНОСТІ

З метою виховання культури поведінки молодших школярів у позаурочний час пропонуємо впроваджувати уроки духовності, зміст яких передбачає:

1. Дати дітям знання і роз'яснити правила, пов'язані з особистою гігієною, ввічливістю і культурою спілкування, точністю і відповідальністю, з поведінкою на вулиці, в гостях, громадських місцях.

2. Формувати гігієнічні навички, привчати їх бути акуратними і охайними, навчити гарно одягатися.

3. Засвоїти з дітьми форми ввічливого ставлення до батьків, близьких людей, вчителів, незнайомих, товаришів.

4. Навчити дітей правилам ввічливості.

5. Виховувати в них любов до рідного краю, народу, готовності служити йому.

6. Формувати прагнення сумлінно виконувати трудові доручення, допомагати в разі потреби товаришам.

7. Вчити узгоджувати свої дії з діями товаришів і старших, гратися і працювати в колективі.

8. Вчити доброзичливо ставитись до людей, подавати в разі потреби їм допомогу, уважно ставитись до хворих, інвалідів, молодших дітей, відповідати за доручену справу, не підводити свій клас, бути дисциплінованими та слухняними.

Вивчення науково-методичної літератури з проблеми дослідження (Ш.О.Амонашвілі, А.Лопатіна, М.Скребцова, В.М.Хейруліна) дозволило до програми спецкурсу віднести такі розділи: «Азбука добра», «Школа здоров'я», «Щастя сім'ї», «Природа – очима дитини».

Для формування психологічної єдності з іншими дітьми, позитивного спілкування, у ході проведення уроків духовності варто спрямувати свої зусилля на розв'язання таких завдань:

- розширювати та поглиблювати знання дітей про стосунки з однолітками і дорослими, про загальноприйняті норми поведінки;
- розвивати емпатію – емоційну чутливість до почуттів інших людей;
- виховувати культуру прояву почуттів – радіти не лише власній перемозі, а й здобуткам товаришів, гідно програвати в іграх тощо;
- створювати атмосферу взаємоповаги та взаєморозуміння у дитячому колективі.

В основу програми духовного виховання «Уроки духовності» покладено положення про те, що здоров'я – це не відсутність хвороби, а фізична, соціальна, психічна гармонія дитини, доброзичливі стосунки з навколишніми, природою і самим собою. У процесі реалізації завдань, визначених програмою, передбачено дотримання таких заповідей:

1. «Дитина – перш за все» (розвивати здібності дитини на користь їй і людям).

2. «Не нашкодь!» (зберігати психічне, фізичне, духовне здоров'я дитини).

3. «Все своїми руками» (навчати учнів самостійно контролювати і коригувати свій психофізичний стан, бути прикладом для дитини і демонструвати, як долати власні вади, постійно вдосконалюватися).

4. «Педагогічна підтримка» (поважати в особі дитини людину, не забувати знаходити для неї щире слово).

При вивченні спецкурсу «Уроки духовності» виховання учнів початкових класів здійснювалося за такими етапами:

1. Формування позитивних мотивів молодших школярів у процесі усвідомлення ними мети діяльності, необхідності залучення до оволодіння загальнолюдськими цінностями.

2. Засвоєння соціального досвіду, знань, необхідних для оволодіння головними сферами життєдіяльності людини, усвідомлення цінностей загальнолюдської і національної культури.

3. Формування поглядів, переконань, ставлення у дитини позиції, оцінок (корисно, справедливо, даремно), бо засвоєння знань проходить стадію усвідомлення, осмислення, визначення свого ставлення до них.

4. Організація діяльності та спілкування дитини, які є основою набуття нею гуманного досвіду поведінки, спілкування, участі в суспільно-корисних справах, у здійсненні актів милосердя, турботи про близьких, що дозволяє особистості проявити терпимість, повагу до прав і гідності інших людей, відповідальність, самостійність у прийнятті рішення, виборі засобів саморегуляції поведінки в різних сферах життєдіяльності.

5. Оцінка учителем і самооцінка вихованцем вчинків, характеру спілкування, подальше проектування бажаної поведінки, оволодіння вихованцями способами самовдосконалення, корекція діяльності.

Казакова Вікторія Сатбеківна,

педагог-організатор Хмельницького ліцею № 17

ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ, ПРАВООХОРОНЦІВ ДО ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ СЕРЕД ШКОЛЯРІВ

Для успішного виховання підростаючого покоління важливо, щоб його оточувала атмосфера поваги до моральних норм поведінки, щоб діти бачили нетерпиме ставлення до порушників цих норм. Цього досягають за умови, що у виховному процесі в школі, крім педагогів, беруть участь батьки, громадські організації, правоохоронні органи та інші державні установи.

Школа має можливість залучати до виховної роботи з учнями їх батьків, окремі з яких можуть керувати роботою гуртків за інтересами, адже серед них є люди різних спеціальностей, або взяти шефство над учнями, які виявляють особливий інтерес до певних галузей знань, чи бути наставниками педагогічно занедбаних учнів. Батьки можуть брати участь у проведенні з учнями екскурсій на підприємства відповідно до профілю навчального предмета, у наданні школі допомоги в профорієнтаційній роботі, у керівництві роботою учнівських бригад з ремонту обладнання навчальних кабінетів, виготовлення різноманітних приладів і наочності.

Для з'ясування можливості залучення батьківської громадськості до виховної роботи з учнями на батьківських зборах класу учителям початкових класів може бути запропонована анкета: «Чим би Ви могли допомогти школі? Яку позакласну виховну роботу Ви хотіли б вести в школі? У який час і з якими класами Ви б могли вести гурток?» На основі отриманих відповідей організують роботу спортивних секцій, гуртків художньої самодіяльності й технічної творчості, якими можуть керувати батьки.

Значну допомогу у вихованні школярів і у роботі з батьками надають батьківські комітети. Починаючи працювати з батьками учнів, класний

керівник виявляє найактивніших, серед яких намічає кандидатів до класного батьківського комітету – авторитетних людей, які користуються загальною повагою, яким властива висока громадянська свідомість, ініціатива, які мають організаторські здібності, виявляють інтерес до справ класу, люблять дітей. Батьківський комітет класу обирають на батьківських зборах. На першому його засіданні класний керівник знайомить з типовим Положенням про батьківський комітет загальноосвітньої школи, в якому викладено завдання і зміст роботи членів комітету, їхні права та обов'язки. Обирають голову батьківського комітету і відповідальних за окремі види роботи: педагогізацію батьків, культурно-масову, спортивно-оздоровчу роботу, враховуючи здібності, бажання, інтереси членів комітету. Класний батьківський комітет складає план своєї роботи на півріччя, виходячи з місцевих умов і завдань конкретного класу.

Значну виховну роботу з учнівською молоддю проводить Служба у справах неповнолітніх, до складу якої входять народні депутати, педагоги, представники громадських організацій, органів міліції, юстиції. Вона спрямовує свою діяльність на профілактику правопорушень неповнолітніх, забезпечення нормальних умов для їх виховання, охорону їхніх прав.

Педагогічні колективи шкіл повинні підтримувати тісні контакти з кримінальною міліцією у справах неповнолітніх. Така спільна діяльність передбачає попередження правопорушень неповнолітніми; виявлення, припинення та розкриття скоєних ними злочинів; з'ясування причин та умов, що призводять до правопорушень неповнолітніми; виявлення дорослих осіб, які втягують неповнолітніх у злочинну діяльність. Залучення громадськості до виховної роботи з учнями потребує від школи координування всіх її виховних впливів. Тому педагогічний колектив повинен знати умови і специфіку свого мікрорайону, виховні можливості підприємств і установ, продумувати форми участі громадськості в організації виховної роботи з дітьми протягом року, організувати педагогічне навчання представників громадськості, які залучаються до безпосередньої виховної роботи зі школярами.

Програма співпраці міліції і шкіл є моделлю загальної профілактики правопорушень серед неповнолітніх. Програма передбачає більш тісну взаємодію кримінальної міліції у справах дітей (КМСД) з адміністраціями навчальних закладів щодо реагування на інциденти за участю школярів і планування спільної профілактичної роботи.

Одним із видів співпраці вчителя із громадськими організаціями може бути методика співпраці педагога з опорним пунктом громадськості та міліції. Такий пункт може очолювати сам педагог. До його складу можуть входити депутати місцевої ради, представники силових органів, авторитетні представники громадськості, кваліфіковані медичні працівники, члени адміністрації школи (найчастіше заступник директора з виховної роботи). У випадку необхідності склад опорного пункту може змінюватися залежно від характеру розглядуваних на його засіданні питань. Розгляд їх відбувається відповідно до заяв, що надходять. У багатьох із них – прохання вплинути на батька чи матір, які, самозвільняючись від сімейних обов'язків, залишають дітей бездоглядними. Нерідко такі батьки стають рабами шкідливих звичок (алкоголізм, наркоманія) і потребують до себе не меншої уваги, ніж їх діти. Допомога дільничного міліціонера інколи необхідна для того щоб приборкати п'яного дебошира, доставити на засідання опорного пункту (оскільки в протилежному випадку він може просто на нього не з'явитися), офіційно оформити направлення на примусове лікування від алкоголізму, забезпечити явку в лікувальний заклад для примусового лікування.

Лише відвідування безпосередньо педагогом неблагополучної сім'ї дозволяє остаточно впевнитися в необхідності виклику одного чи й кількох її членів на засідання опорного пункту. Однак з організацією такого виклику не варто поспішати. Слід використати можливість запобіжного впливу. В окремих випадках це може допомогти.

Можна проводити такі заходи правового виховання: зустрічі з працівниками правоохоронних органів, які можуть відбуватися за місцем

навчання дітей або за місцем роботи правоохоронців (екскурсії до відділів міліції, постів ДАІ, організацій).

У науковій літературі описано різні методи, що можуть використовуватися з метою правового виховання неповнолітніх. Серед них: роз'яснення, розповіді, бесіди, читання творів, лекції, дискусії, диспути з правових питань, «круглі столи» з правових питань та інші вербальні методи, інтерактивні методи - ігри, рольові ігри, вправи, тренінги, конкурси.

Фактором ризику щодо можливості скоєння правопорушень неповнолітніми є не тільки брак правових знань, а й відсутність системи дозвілля, проведення часу без певної мети та заняття. Відповідно, існує напрям профілактики, спрямований на організацію дозвілля. Однією з можливостей організації профілактики протиправних дій неповнолітніх у вільний від навчання час може бути робота в літніх пришкільних таборах.

Отже, співпраця школи та громадських організацій є важливим аспектом для виховання учнів початкової школи та профілактики правопорушень. Тісна співпраця принесе результати для досягнення мети, яка поставлена перед школою та громадськістю у концепції Нової української школи – виховання гармонійно розвиненої, морально та духовно культурної людини.

Вовк Валентин Петрович,
*кандидат психологічних наук, доцент,
завідувач кафедри психології
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії;*

Ярова Марина Вікторівна,
*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики музичного мистецтва
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ МОЛОДИХ УЧИТЕЛІВ ДО РОБОТИ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

Проблема ефективного управління освітніми закладами передбачає необхідність, одночасно з досягненням основних цілей, що стоять перед організаціями, й створення сприятливих умов для професійного становлення та розвитку особистості вчителя. Одним із найважливіших кроків у професійному становленні особистості є етап професійної адаптації. В умовах значних соціально-економічних та інформаційно-технологічних змін, що відбуваються в нашій країні сьогодні, проблема адаптації особистості виступає на перший план. Це є суттєвим і для діяльності освітніх організацій, які теж повинні швидко реагувати на соціальні зміни, що відбуваються в суспільстві, вносити необхідні зміни в зміст навчання, знаходити нові форми взаємодії, оскільки працюють із молодим поколінням, яке є більш відкритим до всього нового та швидше адаптується до соціальних змін, порівняно з дорослими.

Разом із тим, необхідність введення змін у професійну діяльність вчителів та управлінську (менеджерську) діяльність керівників шкіл згідно нових соціальних вимог свідчить про те, що управління професійною адаптацією вчителів слід розглядати як актуальний напрям психологічного дослідження. Окрім того, нові суспільні умови вимагають розробки нових підходів до психологічної підготовки керівників освітніх організацій, зумовлюють необхідність підвищення їх психологічної компетентності, зокрема, в області психологічних основ управління професійною адаптацією вчителів, врахування зовнішніх та внутрішніх чинників, що впливають на цей процес [1].

Професійна адаптація працівників сьогодні є важливою умовою ефективності професійної діяльності в усіх соціальних сферах, але серед численних професій є такі, де роль адаптованості особливо велика. Значимість адаптації для професії вчителя впливає зі специфіки праці, яка полягає в тому, що результат праці вчителя не можна виміряти, його не можна виразити у відсотках, встановити норму виробітку. З іншого боку, освітні організації повинні швидко реагувати на ті соціальні зміни, що відбуваються в суспільстві, вносити необхідні зміни в зміст навчання, знаходити нові форми взаємодії з учнями, які значно швидше адаптуються до соціальних змін, ніж дорослі [1].

Адаптацію в широкому значенні трактують як процес пристосування індивідуальних та особистісних якостей до життя та діяльності людини в умовах, що змінюються; як активну взаємодію особистості та середовища залежно від ступеня її активності або як перетворення середовища згідно з потребами, цінностями й ідеалами особистості, або як переваги залежності особистості від середовища; як зміни, що супроводжують на рівні психічної регуляції, становлення (та відновлення), збереження динамічної рівноваги в системі “суб’єкт праці – професійне середовище [2; 3].

Соціальна адаптація відбиває рівень освоєння людиною технології професійної діяльності, її варто розглядати як певну сукупність пристосувальних реакцій, як стабільний, добре організований спосіб рішення типових ситуацій [4].

У соціальній психології виділяють два види адаптації.

Професійна адаптація – це складний, багатоплановий процес, в якому беруть участь і сам індивід, і колектив як елемент середовища його життєдіяльності. Під час професійної адаптації формуються деякі специфічні професійно важливі якості особистості, які є необхідною умовою успішного оволодіння даною спеціальністю. В цьому випадку відбувається адаптація до підприємства, яка пов’язана: з включенням нового робітника в загальний ритм праці, з узгодженням своїх трудових зусиль із діями інших членів колективу; з встановленням необхідного психологічного контакту й взаєморозуміння; з виробленням нового життєвого стереотипу особистості, що зумовлений її входженням у но-

вий колектив; із засвоєнням норм, цінностей і традицій цього колективу; а також, з подоланням протиріч між очікуваннями особистості, її професійною підготовленістю, з одного боку, та характером реальних вимог, конкретними умовами праці, щоденною практикою, з іншого [3, с. 80].

Соціально-психологічна адаптація – це включення працівника в систему взаємовідносин, які характеризують конкретну групу. Соціально-психологічна адаптація й професійна адаптація нерозривно пов'язані між собою й впливають одна на одну [5].

На думку О.Л. Туриніної, соціально-психологічна адаптація – це процес взаємного обміну інформацією про свої соціально-психологічні характеристики між колективом та індивідом, а також встановлення на цій основі контактів і взаємин, що забезпечують ефективну спільну працю і неформальне спілкування [6].

У нашому дослідженні ключовим виступає поняття *«психологічна адаптація»*, яка в психологічній енциклопедії розглядається як пристосування людини до існуючих у суспільстві вимог і критеріїв оцінок завдяки прийняття норм і цінностей цього суспільства [7, с.14].

Психологічні проблеми адаптації вчителів до роботи в школі в різних її аспектах вивчали Л.Д. Єршова, В.І. Козієв, О.Г. Мороз, С.В. Овдей, М.І.Педаяс, Н.І. Скубій, О.Г. Солодухова, Л.А. Ясюкова, Т.С. Яценко та ін.

Професійна адаптація молодого вчителя складний динамічний процес активного взаємного впливу й видозміни як учителя так і педагогічного колективу.

За дослідженнями О.Г. Солодухової, істотний вплив мають рівень відношень молодого вчителя з колегами та адміністрацією, внаслідок реалізації потреби у соціальному самоствердженні [3].

Л.Д. Єршова, вказує на важливість уміння реконструювати поведінку та діяльність у сферах мотивів, досягнення цілей та ефективних інтеракцій [8].

Як відмічає О.Г. Мороз, професійна адаптація молодого вчителя – це складний процес входження вчителя в систему відносин із високою взаємністю

й взаємозалежністю [9].

Розглядаючи етапи включення працівника в виробництво, виділяють первинну й вторинну адаптацію.

Первинна адаптація охоплює період первісного включення особистості (тобто вперше в її житті) у діяльність виробничого колективу, а вторинна – всі наступні зміни роботи чи професії, викликані не тільки переходом людини на нове місце роботи, в інший колектив, але також технічними, технологічними й організаційними нововведеннями в даному колективі. Адаптація як важливий період у професійній біографії вчителя – складний динамічний процес, в якому необхідно розрізняти ряд специфічних взаємопов'язаних аспектів: соціальний, соціально-психологічний, психологічний і власне професійний [3].

Дещо інший зміст у поняття «професійна адаптація вчителя» вкладають В.І. Козієв, М.І. Педаяс, розуміючи її як засвоєння системи соціальних та професійних ролей. Підкреслюючи елементи активності цього процесу, автори розглядають особливості адаптації через категорії «формування», «оволодіння», «самосвідомість» тощо [10; 11].

С.В. Овдей вбачає зміст адаптації в тому, що новачок робить своїми (внутрішньо необхідними) норми взаємовідношень і традицій, які утворилися у колективі. Прийняття індивідом, що адаптується ціннісних орієнтацій колективу, розглядається більшістю авторів як основний зміст адаптаційного процесу, також відзначається важливість вміння встановлювати правильні, педагогічно доцільні взаємовідношення у колективі та встановлення взаємовідношень із колегами й адміністрацією [12].

О.Г. Солодухова відзначає суперечливість адаптаційного процесу в період переходу від позиції «сприймаючого знання» до «віддаючого знання». Його вирішення відбувається за рахунок пристосування й взаємопроникнення цінностей і взаємовизнання молодого вчителя й колективу [3].

Професійна діяльність молодого вчителя значною мірою залежить від того, наскільки успішно він увійде в шкільний колектив, прийме норми його життя, освоїть систему внутріколективних відносин, тобто від його психологічної

адаптації.

Процес входження вчорашнього студента в середовище професійної діяльності є актом взаємодії певного комплексу соціальних норм, установок, вимог та умов, які характеризують сферу цієї діяльності, з комплексом характеристик, що визначають професійний і соціально-психологічний параметри суб'єкта адаптації. Особливістю цього процесу є те, що він включає в себе як прийняття ролей та функцій персонального характеру, так і входження в структуру міжособистісних відносин. Адаптація відбувається тоді, коли професійне середовище сприяє реалізації потреб і прагнень особистості молодого педагога, слугує розкриттю його індивідуальності [13].

З метою вивчення загального рівня професійної адаптації вчителів, нами було проведено опитування вчителів ЗОШ м. Хмельницького та Хмельницької області (43 респонденти), стаж педагогічної роботи яких становить від 1 до 3-х років. Для цього ми використали «Опитувальник для оцінки соціально-психологічної адаптації вчителя середньої школи» Р.Х. Ісмаїлова [14]. Результати виявилися такими (табл. 1):

Таблиця 1.

**Рівні розвитку основних складових професійної адаптації
вчителів (у % від загальної кількості опитаних)**

№	Складові професійної адаптації	Низький рівень адаптації	Середній рівень адаптації	Високий рівень адаптації
1.	Ставлення до навчального закладу	38,3	47,2	14,5
2.	Відносини між учителями	23,2	55,4	22,4
3.	Задоволення умовами праці	41,1	41,3	18,6
4.	Задоволення своїм становищем у колективі	31,4	51,3	18,3
5.	Ставлення до роботи	21,2	54,6	24,2
6.	Ставлення до учнів	12,7	46,8	31,5
7.	Ставлення до керівника	25,3	52,2	22,5
8.	Ставлення до колективу	29,4	57,5	13,1
9.	Загальний рівень професійної адаптації	27,8	50,8	20,6

Як видно з таблиці в молодих учителів, які стоять на початку педагогічної діяльності переважає середній рівень адаптації, що становить 50,8%; низький рівень притаманний 27,8% респондентам, а високий – лише 20,6% опитаних.

Разом із тим, ми виявили й проблеми, які мають місце в соціально-психологічній адаптації. Це свідчить про існування проблем соціально-психологічного характеру. Вони пов'язані з міжособистісними стосунками в колективі (31,4%), ставлення до колективу (29,4%), ставленням до навчального закладу в цілому (38,3%).

Адаптація випускників педагогічного вузу до умов самостійної навчально-виховної роботи в школі – процес тривалий і складний. Як свідчать результати нашого опитування, тут багато що залежить від мікроклімату в колективі, умов праці, задоволення своїм становищем у колективі, ставлення до навчального закладу тощо.

Практика свідчить, що молоді вчителі (випускники вузів), як правило, виявляють належний рівень теоретичної підготовки зі свого предмета, основ педагогіки, психології й методики викладання, але слабо підготовлені до організації позакласної роботи, проведення виховних заходів, виконання обов'язків класного керівника тощо.

Так, проведене нами опитування підтвердило, що більшість випускників (52,1%) вважають себе краще підготовленими до проведення навчальної роботи зі школярами, 30,4% – до виховної роботи й тільки 17,5% вважають себе добре підготовленими як до навчальної, так і до виховної роботи з учнями. Такий стан речей, на нашу думку, гальмує процес соціально-психологічної адаптації.

Для усунення виявлених проблем у процесі адаптації молодих учителів до педагогічної діяльності слід враховувати комплекс соціальних норм, установок, вимог та умов, які визначають професійний і соціально-психологічний параметри суб'єкта адаптації. Процес адаптації молодого вчителя краще відбувається тоді, коли професійне середовище сприяє реалізації потреб і прагнень особистості молодого педагога, слугує розкриттю його

індивідуальності, входження в систему внутрішкільних, міжособистісних відносин і пристосування до них.

Висновки.

1. Професійна адаптація представляє собою єдність адаптації індивіда до фізичних умов професійного середовища (психофізіологічний аспект), адаптація суб'єкта діяльності до професійних завдань, знаряддям праці, виконуваних операцій тощо (власне професійний аспект) і адаптації особистості до соціальних компонентів професійного середовища (соціально-психологічний аспект).

2. Професійна адаптація молодого вчителя значною мірою буде залежати від того, наскільки успішно він увійде в шкільний колектив, прийме норми його життя, освоїть систему внутріколективних відносин.

3. Запорукою професійного успіху та професійної адаптації буде усвідомлення молодим педагогом свого високого покликання, глибокого розуміння вимог, що ставляться до його особистості та систематичної активної роботи над собою.

Список використаної літератури

1. Кулик С.М. психологічні основи управління психологічною адаптацією вчителів / Кулик С.М. // Дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05 / К., 2004. – 186 с.

2. Мацкевич А.Л. Специфические характеристики субъекта общения в процессе профессиональной адаптации молодого специалиста / Мацкевич А.Л. // Автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01 / Л., 1987. – 17 с.

3. Солодухова О.Г. Становлення особистості вчителя у процесі професійної адаптації : [монографія] / Солодухова О.Г. – Донецьк.: ТОВ “Либідь”, 1996. – 176 с.

4. Почебут Л.Г. Организационная социальная психология : [учебное пособие] / Почебут Л.Г., Чикер В.А. – СПб. : Изд-во “Речь”, 2000. – 298 с.

5. Мейжис И. А. Социальная психология общественного развития : [учебное пособие] / Мейжис И. А., Почебут Л. Г. – К. : Миллениум, 2007. – [Часть II]. – 404 с.

6. Туриніна О. Л. Практикум з психології : [навчальний посібник] / Туриніна О. Л. – К. : МАУП, 2007. – 328 с.
7. Большая психологическая энциклопедия. – М. : Эксмо, 2007. – 544 с.
8. Ершова Н.А. Творческая активность педагогической деятельности молодых учителей как фактор профессиональной адаптации / Ершова Н.А. // Дис. ... канд психол. наук.: 19.00.07. – М., 1987. – 204 с.
9. Мороз А.Г. Профессиональная адаптация выпускника педагогического вуза / Мороз А.Г. // Дис. ... д-ра. пед. наук: 13.00.01. – К., 1983. – 430 с.
10. Козиев В.Н. Психологический анализ профессионального самосознания учителя / Козиев В.Н. // Автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / ЛГУ. – Л., 1980. – 14 с.
11. Педаяс М.Н. Профессиональная, адаптация учителя: организация учебного процесса / Педаяс М.Н. – [Вып. V]. – Тарту. : ТГУ, 1976. – 147 с.
12. Овдей С.В. Проблеми соціально-психологічної адаптації молодих учителів / Овдей С.В. // Дис. ... канд. психол. наук – Л. 1978. – 218 с.
13. О.Г. Мороз. Соціально-психологічна адаптація молодого вчителя / О. Г. Мороз // Радянська школа. – 1985. – №3. – С.21 – 28.
14. Диагностика здоровья : [психологический практикум] / Под ред. проф. Г.С. Никифорова. – СПб. : Речь, 2007. – 950 с.

Рашина Інна Олександрівна,
викладач-стажист кафедри педагогіки
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Одним з пріоритетних напрямків розвитку українського суспільства, зокрема системи вищої педагогічної освіти, стає входження його в європейський освітній простір, що зумовлює перебудову професійної підготовки майбутніх фахівців відповідно до міжнародних освітніх стандартів [1, с.22].

Глобальні зміни, що відбулися в Україні протягом останніх років є реальним підґрунтям подальшого демократичного розвитку держави. У цьому процесі важлива роль належить вищій педагогічній освіті, яка готує фахівців до життя й професійної самореалізації в стрімко змінюваних умовах, формує в нового покоління вчителів сучасне мислення, сприяє утвердженню демократичних цінностей.

Нова українська школа – це робота на засадах особистісно-орієнтованої моделі освіти. У рамках цієї моделі школа максимально враховує здібності, потреби та інтереси кожної дитини, на практиці реалізуючи принцип дитиноцентризму.

Президент Національної академії педагогічних наук Василь Кремень зазначає, що є необхідність якомога більше наблизити навчання і виховання кожної дитини до її сутності, конкретних здібностей, майбутньої життєвої траєкторії людини. Це явище я називаю дитиноцентризмом в освіті.

Нова школа потребує нового вчителя, який може стати агентом змін. Реформою передбачено низку стимулів для особистого і професійного зростання, щоб залучити до професії найкращих.

Аналізуючи Концепцію Нової української школи, суттєвих змін зазнає процес і зміст підготовки вчителя. До програми підготовки майбутніх учителів

додається вивчення особистісно орієнтованого та компетентнісного підходів, управління освітнім процесом, психологію групової динаміки тощо. У зв'язку з цим варто говорити про нову роль учителя – не як єдиного наставника та джерело знань, а як коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини [2].

Збільшується кількість моделей підготовки вчителя. Форми підвищення кваліфікації диверсифіковано: курси при інститутах післядипломної педагогічної освіти, семінари, вебінари, он-лайн-курси, конференції, самоосвіта. Учитель отримає право вибору місця і способу підвищення кваліфікації, як передбачено проектом Закону «Про освіту».

Інновації, що зазначаються в Проекті, є реакцією системи освіти на виклики сучасного світу. Вищі педагогічні заклади повинні забезпечити такі інновації, які забезпечать підготовку нового вчителя, здатного ввести дитину у сучасний соціум, навчити її жити, творити й перемагати в реальних життєвих умовах. Студент, майбутній вчитель педагогічного вишу має «вийти за межі Інтернету» – глибоко освоїти його можливості й зазирнути за горизонт. Для цього він повинен стати дослідником, а педагогічний заклад –дослідницьким.

Майбутній фахівець освітньої галузі повинен йти до школи, озброєний не тільки найновішими знаннями, володіти не тільки суспільно-необхідними компетенціями, але й глобальним соціальним досвідом, з якого черпаються всі мрії про перспективу, мотивація до діяльності.

Новий учитель – це носій високої культури, провідник національних і загальнолюдських цінностей. Його головними характеристиками мають стати демократизм і відкритість, здатність до діалогічного спілкування (у тому числі і в соціальних мережах). Вчитель має відкрити дитині суперечливий світ ринкових відносин, стати провідником здорового способу життя, мати розвинені мистецькі і спортивні здобутки, а головне він має любити дитину у такому форматі, який би продовжував і посилював любов і турботу про неї материнську, батьківську [3].

Саме тому, у професійно-педагогічній підготовці майбутніх учителів початкової школи необхідно усвідомлювати, що пошук Україною власних шляхів удосконалення цього процесу має здійснюватися з урахуванням пріоритетів, що визнані ефективними в глобалізаційному та європейському освітньому просторі.

Список використаної літератури

1. Бондар В. І. Конкурентоздатність педагога як складова його професійної компетентності / В. І. Бондар // Початкова школа. – 2008.– №7. – С. 22-23.

2. Концепція Нової української школи / [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту МОНУ: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczyia.html>

3. Нову школу збудує новий вчитель [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.npu.edu.ua/ua/interv-iu/4068-novu-shkolu-zbudue-novyi-vchytel>

Сербіна-Лукасюк Людмила Петрівна,
викладач вищої категорії
циклової комісії диригентсько-хорових дисциплін та вокалу
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА ЯК ЗАСІБ ЗАЛУЧЕННЯ СТУДЕНТІВ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ

Актуальність дослідження обумовлена тим, що нині професійна підготовка вчителя спрямована на модернізацію вітчизняної педагогічної вищої школи, що збігається з очікуваннями всього світового співтовариства в галузі освіти. Сучасна епоха все настійніше висуває на перший план проблеми формування творчої особистості. До питання вивчення процесів творчості звертаються філософи, психологи, культурологи і, звичайно, педагоги.

Підвищений інтерес до проблем педагогічної творчості можна пояснити низкою причин. По-перше, відхід від авторитарної системи управління, монополізму марксистської ідеології, розширення демократичних свобод, усвідомлення значущості загальнолюдських цінностей сприяли значному зростанню активної діяльності і новаторства співвітчизників-педагогів. По-друге, подальший розвиток науки, запити практики, суспільства і держави вимагають серйозного ставлення до проблеми формування творчої особистості – справжнього суб'єкта діяльності, носія креативного начала.

Кризові явища в Україні нині зумовили завдання вдосконалення процесу підготовки студентів, пошуку, а іноді й перегляду наявних підходів до організації педагогічної практики, яка має бути творчою та особистісно зорієнтованою. Вирішенню цієї проблеми значною мірою сприяє більш ґрунтовна інтеграція теоретичних знань і педагогічної практики в різних типах освітніх установ.

Мета статті полягає у розкритті питання змісту педагогічної практики як засобу залучення студентів до педагогічної творчості в умовах педагогічного вищого навчального закладу.

Передумовою творчої діяльності є практичний розум, головною змогою якого є здатність до постійної рефлексійно-герметичної самоперебудови у проблемній ситуації, у яку потрапив її носій, відповідно до нових, раніше невідомих обставин, та з узгодженням дій із загальними цілями діяльності [1]. Важливою об'єктивною умовою творчості є вагомі зусилля та дії суб'єкта. Підкреслюючи підпорядкованість творчої рефлексії діалектичним законам, наголосимо на необхідності особистого розвитку кожною людиною власного досвіду, знань про себе та сферу професійної діяльності, уміння поповнювати їх, що забезпечує компетентність творчого випередження дійсності. Цю здатність можна формувати.

Формування професійної компетентності майбутніх педагогів у ході педагогічної практики як засобу залучення студентів до педагогічної творчості розглядаємо як процес професійної практичної підготовки,

спрямований на розвиток творчого потенціалу та спеціальних компетенцій, що сприяє прояву самостійності, активності і творчості студентів.

Мета і завдання педагогічної практики як обов'язкової складової навчального процесу педагогічних університетів передбачають таке:

- навчити студентів творчо використовувати в педагогічній діяльності науково-теоретичні знання і практичні навички, набуті у процесі вивчення педагогіки, психології, окремих методик і спеціальних дисциплін та застосовувати їх на практиці;

- виховати у студентів інтерес до роботи, сформувати потребу систематично поповнювати свої знання та творчо застосовувати їх у практичній педагогічній діяльності [2, с. 647].

Виробнича практика в системі вищої професійної освіти є видом навчальної діяльності, який надає можливість моделювати власне наукове дослідження, допомагає майбутнім педагогам розвивати нове, проблемне бачення системи освіти, а також освоювати технологію дослідних процедур. Такий підхід до педагогічної практики сприяє розвитку пізнавального інтересу, активності, виникненню бажання самореалізуватися в обраній професії.

У процесі педагогічної практики як особливого виду соціальної діяльності майбутнього вчителя є можливість певною мірою осмислити педагогічні явища і факти, закономірності у створених відповідних умовах «вживлення» в роботу навчально-виховного закладу: не тільки оволодіти професійними вміннями і досвідом практичної діяльності, а й залучитися до педагогічної творчості. Адже сучасний учитель у навчально-виховному процесі повинен виконувати різні ролі, зокрема – інформатора, творця, артиста тощо.

У Київському університеті імені Бориса Грінченка складено програми тренінгів із виявлення творчих задатків майбутніх педагогів, їх розвитку у процесі педагогічної діяльності з урахуванням індивідуальних особливостей студентів; розроблено методичні рекомендації з організації педагогічної практики на всіх курсах навчання у педагогічному вищому навчальному закладі. Однак залучення студентів до педагогічної творчості під час педагогічної

практики потребує урахування такого: майбутні вчителі не чітко уявляють складові та етапи творчого педагогічного процесу; у навчанні ще мало використовуються творчий підхід; недостатньо приділяється увага вивченню індивідуальних особливостей практикантів.

Для вдосконалення процесу практичної підготовки студентів у контексті проблеми дослідження нами розроблено модель підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності у процесі педагогічної практики як засобу залучення студентів до педагогічної творчості, складовими якої є :

- *мета* – орієнтація на сучасні тенденції розвитку освіти; володіння основними методами наукових досліджень за одним із напрямів освіти; оволодіння професійною компетентністю, формування самостійності, активності, творчості;

- *підходи* – системний, інтегративний, компетентнісний, суб'єктний, діяльнісний та інші;

- *принципи* (загальні та специфічні) – різнорівневості, поетапності, самореалізації, особистісної перспективності, індивідуального загальнокультурного і гуманітарного розвитку, персонального консультування тощо;

- *завдання* – участь у дослідженнях із проблем розвитку освіти, створення освітнього середовища, реалізація заходів культурно-просвітницького характеру тощо;

- *компоненти* – науково-цільовий, предметно-інформаційний, діяльнісно-організаційний, комунікативний, предметно-просторовий та інші;

- *фактори* – актуальність, необхідність, динамічність;

- *передбачуваний результат*: сформованість професійної компетентності майбутніх учителів у процесі педагогічної практики як засобу залучення студентів до педагогічної творчості.

З точки зору дослідницьких завдань виділено такі особливості творчості:

а) соціально-діяльнісні;

б) еволюційно-перетворювальні;

в) самобутньо-індивідуальні;

г) духовно-емоційні.

Оскільки процес професійної підготовки майбутнього вчителя до навчально-дослідної та виробничої (педагогічної) діяльності реалізується як комплекс структур і механізмів, спрямованих на формування активності, самостійності, творчості, здатності до співпраці і відповідальності на основі інтегративного і компетентнісного підходів, то в ході педагогічної практики не тільки відбувається перевірка теоретичної та практичної підготовки студента до самостійної роботи, але і створюються можливості для збагачення творчого потенціалу особистості. Особливістю такої практики є те, що студенти включаються в коло реальних проблем професійної діяльності вчителя [3].

Перспективним є виявлення та вивчення особливостей педагогічної діяльності на основі наукового дослідження інших видів творчої діяльності людини: художньої, технічної, наукової, що сприяє формуванню у студентів професійної компетентності. «Професійна компетентність передбачає сформованість умінь міркувати й оцінювати професійні ситуації і проблеми; творчий характер мислення, прояви ініціативи у виконанні виробничих завдань; усвідомлення розуміння особистої відповідальності за результати праці» [4, с. 722].

Підготовка студентів до педагогічної діяльності має інтегративний результат: формування професійної компетентності майбутніх учителів у процесі практики в умовах ВНЗ розглядаємо, як цілісне системне новоутворення, що забезпечує мотиваційну спрямованість і професійно-особистісне становлення студента.

Оскільки «компетентність» включає в себе, крім професійних знань і вмінь, такі особистісні якості, як активність, співробітництво, здатність працювати в групі, комунікативність, логічність мислення, вміння шукати і відбирати інформацію, в нашому дослідженні обґрунтовано формування професійної компетентності в педагогічній діяльності на практиці як засобу залучення студентів до педагогічної творчості в умовах педагогічного вищого навчального

закладу як динамічне явище, спрямоване на послідовне засвоєння знань, умінь і вдосконалення професійних особистісних якостей студента як низки компетенцій: мотиваційної, когнітивної, діагностичної, проектувальної, дослідницької, організаторської, комунікативної, креативної прикладної і рефлексивної.

Критеріями оцінювання підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності у процесі педагогічної практики як засобу залучення студентів до педагогічної творчості визначено: мотиваційно-ціннісний, суб'єктно-діяльнісний і професійно-особистісний. Уточнені показники відображають таке:

а) основні педагогічні налаштування та орієнтації особистості,

б) дієво-поведінковий аспект,

в) професійний аспект підготовленості до педагогічної діяльності, а також рівні сформованості професійних компетенцій у вигляді індивідуального особистісного розвитку студента (низький, середній, високий) у процесі педагогічної практики.

Досвід організації проведення педагогічної практики студентів, накопичений на кафедрі початкової освіти та методик природничо-математичних дисциплін Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка, показав доцільність включення у програму організації педагогічної практики студентів низку інтегрованих завдань, пов'язаних із реалізацією програми педагогічної практики студентів. Розроблений зміст і структура базової та спеціальної професійної підготовки студентів на основі інтегративного підходу спрямовані на залучення студентів до педагогічної творчості, на адаптацію майбутніх учителів і оволодіння ними проектно-дослідною, організаційно-виховною та професійно компетентнісною діяльністю, що уможливило забезпечення формування здатності самостійного перенесення знань, бачення проблем, комбінування відомих способів діяльності у процесі педагогічної практики в умовах педагогічного вищого навчального закладу.

Отже, провідна роль у формуванні творчої особистості майбутнього вчителя в системі педагогічної освіти належить педагогічній практиці у школі як

засобу залучення студентів до педагогічної творчості. Формування професійної компетентності студентів у процесі педагогічної практики в умовах педагогічного вищого навчального закладу буде успішним, якщо теоретично обґрунтовано формування професійної компетентності майбутніх учителів на основі інтегративного підходу в процесі педагогічної практики; розроблено і впроваджено педагогічну модель формування професійної компетентності студентів у процесі педагогічної практики на основі інтегративного підходу в умовах їхньої професійної підготовки в сучасній системі вищої педагогічної освіти.

Як ефективні організаційно-педагогічні умови професійної підготовки студента у процесі педагогічної практики як засобу залучення студентів до педагогічної творчості в умовах ВНЗ виявлено такі: внутрішні – модельне обґрунтування організації педагогічної практики, варіативні навчальні плани і програми практики, міждисциплінарна інтеграція, забезпечення системності розвитку науково-теоретичних і прикладних компетенцій у майбутніх учителів, а також їхнього особистісного творчого розвитку; зовнішні – створення умов для ефективного проходження всіх видів практики в науково-дослідних та освітніх установах та участь майбутніх учителів у конференціях, науково-практичних семінарах, майстер-класах, засіданнях круглих столів, проблемних груп на базі кафедрі тощо.

У процесі педагогічної практики, набувши від старших педагогів-наставників накопичений освітньо-культурний досвід, майбутній учитель на основі особистого творчого потенціалу розвивається, прагне самореалізуватися в обраній професії.

Створені варіативні мобільні програми організації практики вносять певний вклад у подальший розвиток змісту і структури педагогічної практики як засобу залучення студентів до педагогічної творчості.

Для підвищення рівня професійної практичної підготовки педагогів в умовах ВНЗ необхідні подальші практичні розроблення для визначення проблем педагогічної практики студентів молодших курсів, методики створення ними

творчих проєктів, що сприяє активній діяльності, розвитку вміння системно і комплексно мислити, самостійно виявляти потреби в інформаційному забезпеченні діяльності, спрямованої на вдосконалення системи освіти.

Список використаної літератури

1. Білобровко Т. І. Практичний розум як передумова педагогічної творчості : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : спец. 09.00.03 «Соціальна філософія» / Тетяна Іванівна Білобровко. – К., 1995. – 14 с.

2. Євтух М. Б. Педагогічна практика / М. Б. Євтух // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головн. ред. В.Г.Кремень. – К. : Юрінком, 2008. – 1040 с.

3. Калініна Л.В. Педагогічна практика : традиції та інновації / Л.В.Калініна // Вища освіта і наука України : історія, сьогодення та перспективи розвитку. Житомирська область. – К. : Знання України, 2009. – С. 467-488.

4. Лозовецька В. Т. Професійна компетентність / В.Т.Лозовецька // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головн. ред. В.Г.Кремень. – К. : Юрінком, 2008. – 1040 с.

Кондратюк Ірина Петрівна,
викладач-стажист кафедри педагогіки
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ

Реформування освіти в Україні є частиною процесів оновлення освітніх систем, пов'язаних із визнанням значимості знань як рушія суспільного добробуту та прогресу. Ці зміни стосуються створення нових освітніх стандартів, оновлення та перегляду навчальних програм, змісту навчально-дидактичних матеріалів, підручників, форм і методів навчання.

Стає очевидним, що досягнення мети сучасної освіти пов'язане з особистісним потенціалом вчителя, його загальною та професійною культурою, без яких неможливе розв'язання проблем навчання та виховання відповідно до нових освітніх парадигм.

Основними якостями сучасного фахівця є: повага, вимогливість, стриманість, креативність, самостійність, наполегливість, винахідливість, бажання вдосконалюватись, працелюбність, відповідальність, дисциплінованість, патріотизм, об'єктивність, справедливість, чесність, порядність, толерантність, доброта, людяність та інші.

Вони виявляються за умови високого рівня професійної компетентності, розвинених професійних здібностей. Ця проблема зафіксована у державній національній програмі «Освіта», де йдеться про те, що один із головних шляхів реформування освіти полягає в необхідності «підготовки нової генерації педагогічних кадрів, підвищення їх професійного та загальнокультурного рівня».

Сучасні цивілізаційні тенденції розвитку висувають нові вимоги до людини, а це означає – й до освіти. Сьогодні світове співтовариство беззастережно визнає якість освіти головною метою, пріоритетом розвитку суспільства у XXI столітті, якому підпорядковані всі інші показники людського життя. Сьогодні школі потрібні творчі вчителі, які вміють працювати з людьми, з колективом, глибоко розуміють і знають свою роль у суспільстві, вміють використовувати набуті знання, вміння та навички на практиці, тобто професійно компетентні.

З огляду на це, основною метою вищої освіти є підготовка кваліфікованого педагога відповідного рівня та профілю, конкурентноздатного на ринку праці, компетентного, який вільно володіє професією та орієнтується в суміжних галузях діяльності, готового до постійного професійного росту, соціальної та професійної мобільності. Одним із шляхів вирішення зазначеної проблеми є оновлення вищої освіти, перенесення уваги з процесу навчання на його результат, орієнтація змісту й організації навчання на компетентнісний підхід і

пошук ефективних механізмів його запровадження.

На професійний розвиток сучасного фахівця впливають зовнішні та внутрішні чинники.

Внутрішні чинники складаються із:

- самоосвіти;
- самовдосконалення;
- саморозвитку;
- самовиховання;
- самоаналізу.

«Якщо людина не знає, до якої мети вона рухається, для неї жоден вітер не буде попутним» — сказав Сенека. Ці слова вдало розкривають зміст самоосвіти педагогів. Самоосвіта викладача є основною формою підвищення професійної педагогічної компетентності, яка складається з удосконалення знань та узагальнення педагогічного досвіду шляхом цілеспрямованої самоосвітньої роботи. Самоосвіта – це безперервний процес саморозвитку та самовдосконалення.

Зовнішні чинники – це педагогічні поради, постійно діючі семінари, методичні об'єднання, творчі групи та інші форми методичної роботи.

На формуванні творчої компетенції позначається те, що в ній педагогічні вміння невіддільні від знань основ виробництва, психології, педагогіки. Педагогічний працівник має усвідомити, що в процесі навчання потрібно намагатися формувати свої практичні вміння та навички, розвивати творчі здібності, готуватися бути раціоналізатором своєї праці.

Шляхами забезпечення компетентності є:

- 1) засвоєння мети, завдань, значущості своєї пізнавальної діяльності;
- 2) уміння використовувати знання в різних ситуаціях;
- 3) уміння перевіряти й оцінювати особисті досягнення;
- 4) уміння керувати своєю навчальною діяльністю, знання способів і прийомів, що дозволяють реалізувати мету.

Формування компетентності входить у загальний контекст формування особистості фахівця . Тому важливим аспектом розуміння компетентності є її оцінно-світоглядна спрямованість, що характеризує людину як суб'єкта спеціалізованої діяльності в системі суспільного розвитку праці. Враховується здатність людини давати кваліфіковані судження, приймати адекватні та відповідні рішення в проблемних ситуаціях, планувати та виконувати дії, необхідні для раціонального й успішного досягнення поставлених цілей. Тому під компетентністю розуміють стійку здатність виконувати певний діяльності, яка включає такі аспекти, як глибоке розуміння сутності завдань і проблем; знання попереднього досвіду з цієї галузі, активне вивчення його найкращих досягнень; уміння обирати засоби та способи дії, адекватні конкретним обставинам місця й часу; почуття відповідальності за досягнуті результати; здатність учитися на помилках і вносити корективи в процес досягнення цілей.

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
Факультет початкової освіти та філології
Кафедра педагогіки

Матеріали методичного семінару

**Засади розвитку української освіти в контексті
Концепції Нової української школи**

18 травня 2017 року

Засади розвитку української освіти в контексті Концепції Нової української школи : збірник тез доповідей методичного семінару (Хмельницький, 18 травня 2017 року). – Хмельницький : ХГПА, 2017. – 91 с.

Відповідальні за випуск: *Казакова Н.В.*

Комп'ютерний набір та упорядкування: *Казакова Н.В.*

Художнє оформлення: *Колісник С.А.*

Здано до друку 13.06.2017 р. Підписано до друку 12.06.2017 р.

Формат 60x84/16. Гарнітура Times New Roman.

Тираж 100 прим.